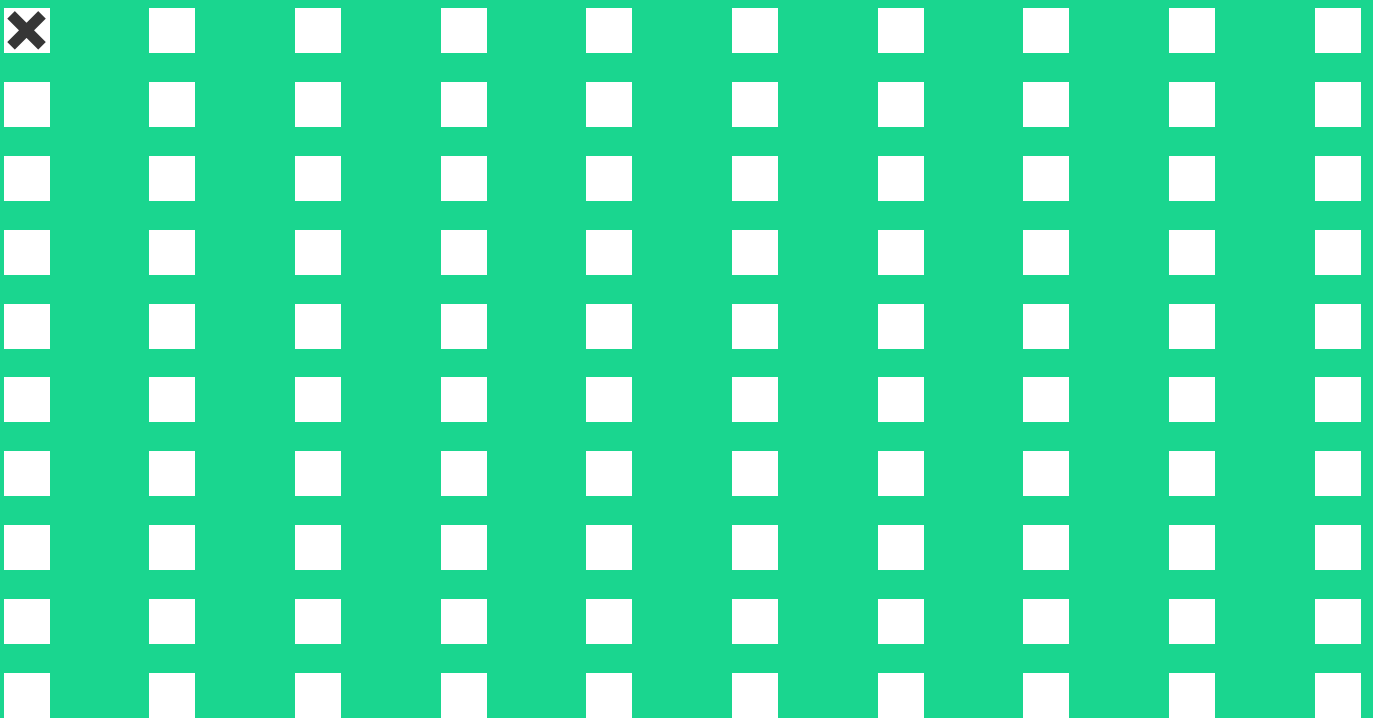

Guia per a la protecció i la promoció dels drets humans en la contractació pública

Guia per a la protecció i la promoció dels drets humans en la contractació pública

Autors: Joaquín Tornos, Agustí Fernández de Losada, Anna Calvete, Juan Ambrós. Tornos Abogados

Coordinadors del projecte: Alys Samson Estapé, alys@novact.org, Marta Pérez Fargas, comunicacio@sci-cat.org, Davide Tonon, davidetonon@nexescat.org

Assistents al projecte: Felip Daza Sierra (Novact), Alba Guasch Casadevall (SCI), Elena Hosta Cuy (Nexes), Sandra Tous Rodríguez (Nexes)

Amb la col·laboració de: l'Observatori de Drets Humans i Empreses a l'Orient Mitjà i al Nord d'Àfrica, format per: Blanca Camps-febrec (Coord.), Felip Daza Sierra, Miguel Castro Morales, Lucrecia Baquero Ramos (www.odhe.cat)

Portada, disseny i edició: La Guspira (www.guspiragrafics.com)

Comunicació i disseny gràfic: La Guspira i Lucrecia Baquero Ramos

Codi ISBN: 978-84-697-7469-4

Dipòsit legal: Aquest treball està llicenciat sota la llicència Creative Commons Reconeixement – No Comercial – No Obres Derivades 2.5 Espanya. Aquest treball es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar, sempre que sigui per a fins no comercials i que es reconegui la seva autoria utilitzant el següent text: *TORNOS, J., FERNÁNDEZ DE LOSADA, A., CALVETE, A., AMBRÓS, J., Guia per a la protecció i promoció dels drets humans en la contractació pública (2017)*

Aquest informe s'emmarca en un projecte d'investigació, sensibilització i educació coordinat per: NOVACT, Servei Civil Internacional de Catalunya i Nexes Interculturals de Joves per Europa

International Institute
for Nonviolent Action

Amb el finançament de:

TORNOS, J., FERNÁNDEZ DE LOSADA, A., CALVETE, A., AMBRÓS, J., Guia per a la protecció i promoció dels drets humans en la contractació pública (2017)

www.993Responsable.org

Guia per a la protecció i la promoció dels drets humans en la contractació pública

Agraïments

Volem agrair la implicació, el rol i el suport de les entitats i persones a títol individual que esmentem a continuació. Us agraïm enormement el vostre suport. Sense la vostra dedicació, el compromís i l'expertesa en la promoció, el respecte i la defensa dels drets humans, no hagués estat possibles la Guia i l'espai d'incidència que s'ha creat perquè tingui especial rellevància.

Aquesta Guia no hagués estat possible sense el Grup d'Empresa i Drets Humans de Lafedec - Organitzacions per a la Justícia Global i la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia format per: alterNativa, Amnistia Internacional Catalunya, Cooperació, Entrepobles, Fundació Guné, Fundació Pau i Solidaritat, Grup PBI a Catalunya, Justícia Alimentària Global, Justícia i Pau, NOVACT, Observatori DESC, ODG, SETEM, SUDS i Transitional Institute i, CCOO; Learning Lab on Procurement and Human Rights; Business, Human Rights i Environment Research Group at the University of Greenwich i Electronics Watch.

A títol individual hem d'agrair l'enorme tasca, a nivell desinteressat, de Marc Brugat Carerras, Fernando Acuña, Rebecca de Winter-Schmitt, Claire Methven O'Brien, Olga Martin-Ortega i Alba Trepal Ramón.

Agraïm a les institucions que han col·laborat finançant el projecte a l'Ajuntament de Barcelona; el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, amb el suport dels ajuntaments d'Altafulla, d'Artés, d'Esparreguera, de Celrà, de Gavà, de Granollers, de Montornès del Vallès, de Sant Boi de Llobregat, de Terrassa, de Vallromanes, de Vic, de Sabadell i el Consell Comarcal del Vallès Oriental; l'Àrea Metropolitana de Barcelona i l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

Voldríem destacar el rol actiu de l'equip de Contractació Administrativa de l'Ajuntament de Barcelona, en particular de Francisco Blanco i César Sánchez, de David Gervilla de l'equip de Cooperació Internacional en el desenvolupament de la Guia i de Núria Martínez Mozas, Cap de Departament de Drets de Ciutadania.

Índex

Agraïments.....	4
Índex.....	5
Pròleg.....	7
Introducció.....	8
1. Memòria justificativa de la guia per a la protecció i la realització dels drets humans en la contractació pública.....	10
1.1 Marc normatiu i institucional entorn de la protecció, el respecte i la promoció dels drets humans: regulació internacional, europea i nacional.....	11
1.1.1 La protecció, el respecte i la promoció dels drets humans és un deure dels Estats i de la resta d'actors: també de les empreses	11
1.1.2 Convenis internacionals i òrgans internacionals garants del seu compliment.....	14
1.1.3 La Unió Europea i el Consell d'Europa.....	16
1.1.4 La Constitució espanyola i el marc jurídic estatal.....	18
1.2 Context normatiu de la contractació pública i la menció als drets humans a l'Estat espanyol.....	23
1.3 La funció estratègica de la contractació pública.....	24
1.4 Conclusió.....	29
2. Guia per a la protecció i promoció dels drets humans en la contractació pública.....	31
2.1 Introducció de la Guia.....	31
2.2 Contractació pública i drets humans.....	35
2.3 Marc normatiu.....	37
2.4 Àmbit subjectiu de la Guia	37
2.5 Àmbit material d'aplicació de la Guia.....	37
2.6 Mesures que es poden introduir en el procés de contractació.....	38
2.6.1 Mesures que es poden introduir en la preparació del contracte.....	39
2.6.2 Mesures que es poden introduir com a criteris d'admissió de les empreses contractistes.....	39
2.6.3 Mesures que es poden introduir com a criteris d'adjudicació.....	44
2.6.4 Mesures que es poden introduir en l'execució del contracte.....	45
2.6.5 Mesures de seguiment i control.....	46
Epíleg.....	51
Empreses que vulneren drets humans.....	54
Bibliografia.....	55
Annex.....	59

Pròleg

A càrrec de Claire Methven O'Brien, assessora estratègica, drets humans i desenvolupament, DIHR

Els governs són megaconsumidors de productes i serveis manufacturats, que van des de la construcció d'infraestructures i projectes de desenvolupament urbà; l'adquisició d'elements complexos com ara sistemes d'armes; la posada en marxa de serveis públics essencials en el sector de la salut i l'assistència social; la compra d'articles de salut incloent productes farmacèutics, mobles, uniformes i equips d'alta tecnologia, fins a l'adquisició d'articles generals com ara papereria i productes alimentaris.

A tot el món, la compra pública costa més de 1.000 bilions d'euros anuals, que representen el 12% del PIB, de mitjana, en els països de l'OCDE. Les compres dels governs representen, doncs, una part important de l'economia global total. Els governs tenen un alt potencial per influir a través de la contractació, les condicions del comerç i la conducta corporativa en diversos sectors industrials. Mitjançant la compra pública es poden promoure els drets humans, especialment els dels treballadors i les treballadores, mitjançant l'ús de condicions específiques en els contractes de compra per exercir influència sobre els seus proveïdors i proveïdores immediats i, alhora, sobre altres empreses que participen en el procés de producció.

Així, la contractació pública té un gran potencial per promoure el gaudi dels drets humans, tant a nivell local com a través de cadenes transnacionals de subministrament. Fins ara, però, no s'ha prestat gaire atenció a aquest rol. A més, a través de les seves relacions de compra, els compradors públics han estat implicats en greus abusos contra els drets humans, com el tràfic de persones i l'esclavitud moderna, en sectors com ara l'agricultura, la pesca i els serveis de neteja. En els darrers anys, entre les persones que van morir al desastre de Rana Plaza i als incendis d'una fàbrica a Bangladesh s'hi trobaven dones que treballaven per a empreses que subministraven tèxtils a governs. El treball infantil continua sent molt freqüent en les cadenes de subministrament de diversos elements com ara llambordes, cacau i guants de goma per als governs.

El marc de 2011 i els Principis rectors de les Nacions Unides sobre negocis i drets humans demanaven als estats que abordessin els impactes sobre els drets humans derivats de la seva conducta com a actors econòmics, també en l'àmbit de la contractació pública. A més, l'Agenda 2030 de Desenvolupament Sostenible identifica la contractació pública com a part clau de l'impuls cap a una producció i un consum sostenibles i una economia més inclusiva. Fins ara, però, ha mancat una orientació detallada perquè els compradors públics proporcionin l'orientació necessària sobre com integrar els drets humans en el procés de contractació de manera significativa, tot i complir amb altres normes legals i objectius polítics.

Aquesta Guia pretén ser un suport inestimable als compradors públics perquè satisfacin els objectius d'una contractació eficaç i eficient, alhora que ajuda l'Estat a complir el seu paper fonamental en la protecció i realització dels drets humans.

Introducció

La contractació pública, definida per la Unió Europea com el procés a través del qual les autoritats públiques compren obres, béns o serveis a empreses utilitzant diners públics, ha esdevingut una eina cabdal per a la promoció de la responsabilitat social empresarial al nostre país. Atesa la importància de la contractació pública en l'activitat econòmica general (a l'Estat espanyol representa un 18,5% del PIB total), és indubtable la seva capacitat per fomentar la transformació cap a un món més sostenible i social on tots els drets humans estiguin garantits.

Així doncs, ja fa un temps que les administracions públiques del nostre territori han inclòs requeriments socials, laborals i ambientals en els plecs de clàusules, com per exemple el compliment amb els drets laborals dels treballadors i les treballadores, la no discriminació en l'àmbit laboral, la utilització de productes més sostenibles ambientalment o el foment de la participació de les petites i mitjanes empreses (pimes) en els processos de licitació.

La inclusió en els procediments de contractació pública de consideracions sobre els drets humans no ha estat freqüent fins avui dia. La raó principal n'és, probablement, que la legislació sobre contractació pública no ho ha exigít explícitament. A aquesta raó cal sumar-hi que l'exigibilitat del compliment amb drets humans a les empreses encara té una regulació poc precisa, i les directrius en aquest sentit estan moltes vegades emmarcades dins del *soft law* i es tracta, doncs, de recomanacions i propostes d'actuació, però sense caràcter vinculant per a les empreses.

Aquest document té per propòsit esdevenir una Guia que serveixi per assessorar les administracions públiques, especialment les locals catalanes, i els seus ens públics vinculats o dependents sobre com incloure la protecció dels drets humans en els seus processos de contractació pública amb les empreses proveïdores més enllà de les clàusules que ja troben un reconeixement exprés en la llei actual a fi de promoure un món més just, sostenible, social i solidari en què les violacions de drets humans no quedin impunes. Així doncs, aquesta Guia s'adreça als poders locals de Catalunya, a les administracions públiques i a les seves empreses municipals amb participació majoritària pública. Això no obsta que esdevingui també un text de referència per a la resta d'ens locals de l'Estat espanyol.

Com ja s'ha mencionat, no existeix una legislació específica, ni a nivell estatal ni a nivell internacional, que permeti als òrgans de contractació exigir el compliment amb els drets humans per part de les empreses licitadores i les adjudicatàries dels processos de contractació. És evident que qualsevol requeriment d'aquest tipus ha d'estar relacionat amb l'objecte del contracte. A nivell espanyol, les esmenes presentades a la nova Llei de Contractes del Sector Públic (Llei 9/2017, de 8 de novembre, de Contractes del Sector Públic, per la que es trasposen a l'ordenament jurídic espanyol les Directives del Parlament Europeu i del Consell 2014/23/UE i 2014/24/UE, de 26 de febrer de 2014 (2017)) oferien un bri d'esperança, cosa que s'ha confirmat, tot i que de manera no tant extensa, en la versió que s'ha adoptat finalment.

Adicionalment és rellevant remarcar que, tot i que els Estats no són responsables directament de les violacions dels drets humans comeses per agents privats, sí que poden estar incomplint

les seves obligacions internacionals si no adopten les mesures necessàries per prevenir, investigar, castigar i reparar els abusos comesos per aquests agents privats. Aquesta reflexió hauria de servir perquè les administracions competents, a través de l'aprovació de nova legislació sobre contractació pública, compleixin amb el seu deure en l'àmbit del respecte, la protecció i la realització dels drets humans.

1. Memòria justificativa de la guia per a la protecció i la realització dels drets humans en la contractació pública

El marc jurídic i institucional del respecte, la protecció i la realització dels drets humans és complex i canviant. S’hi incardinen nivells de presa de decisió diferents (internacional, europeu, nacional i, fins i tot, local), així com institucions i organitzacions, la relació entre les quals no és sempre fàcil de determinar.

“Els drets humans són drets inherents a tots els éssers humans, sense cap distinció de nacionalitat, lloc de residència, sexe, origen nacional o ètnic, color, religió, llengua o qualsevol altra condició. Tots tenim els mateixos drets humans, sense cap discriminació. Aquests drets són interrelacionats, interdependents i indivisibles.” Oficina de l’Alt Comissionat pels Drets Humans (ACNUDH)

El grau de garantia dels drets humans a l’Estat espanyol és, en tot cas, alt en una escala global, si tenim en compte les actuacions que es produeixen dins del territori de l’Estat. Això no vol dir, tanmateix, que no puguin exigir-se esforços majors, per exemple, davant de les recomanacions (quasi-vinculants) fetes pels comitès de les Nacions Unides o que no puguin promoure’s iniciatives encara emergents com la introducció de clàusules de drets humans en la contractació pública.

I és que la contractació pública té una funció estratègica com a impulsora de polítiques socials, econòmiques i ambientals i, doncs, com a garant dels drets humans. La contractació pública pot promoure pràctiques més sostenibles i respectuoses amb els drets humans per part de les empreses licitadores, a la vegada que confereix a l’Administració un rol protector i vigilant d’aquests drets fonamentals reconeguts als textos jurídics de més alt rang.

Aquesta secció, anomenada “Memòria justificativa de la Guia per a la protecció i la realització dels drets humans en els processos de contractació pública”, té per objectiu determinar el marc normatiu i institucional dels drets humans al món, Europa i l’Estat espanyol, així com el marc normatiu i la funció estratègica que avui correspon a la contractació pública espanyola. D’aquesta forma la Memòria demostra que el propòsit de la Guia, continguda en la secció següent, està plenament justificat i fonamentat jurídicament.

1.1 Marc normatiu i institucional entorn de la protecció, el respecte i la promoció dels drets humans: regulació internacional, europea i nacional

1.1.1 La protecció, el respecte i la promoció dels drets humans és un deure dels Estats i de la resta d'actors: també de les empreses

Des de la creació de l'Organització de les Nacions Unides a San Francisco (Estats Units) l'any 1945, el dret internacional dels drets humans ha estat en constant evolució, certament determinat pels condicionants històrics, polítics i ideològics de cada moment.

I si al principi aquesta branca del dret regulava exclusivament les relacions entre els Estats sobirans, aquests han vist com s'ha anat limitant la seva sobirania i s'han anat incorporant a les relacions internacionals nous actors no estatals, el paper dels quals en l'esfera internacional no cessa de créixer. Es tracta especialment de les organitzacions internacionals (no només les Nacions Unides, sinó també organitzacions regionals com el Consell d'Europa i la Unió Europea i els seus homòlegs a Amèrica, Àfrica, el món àrab o Àsia, l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic -OCDE, etc.), així com la ciutadania, sigui a nivell individual o a través d'organitzacions no governamentals (ONG) i de la societat civil (OSC). També el sector privat, on els sindicats han tingut un paper preponderant en tant que organitzacions de rellevància institucional i interès general, està adquirint un paper cada cop més rellevant com a actor global, tot i que la seva subjectivitat internacional encara és limitada. I és que les seves actuacions poden tenir un impacte enorme, tant positiu com negatiu, en la defensa i la promoció dels drets humans a nivell internacional.

Aquesta ampliació dels actors amb competències i capacitat d'influència en l'àmbit internacional s'ha vist acompanyada d'un canvi ideològic en la forma de concebre els drets humans, la qual cosa es materialitza en la doctrina de l'eficàcia horitzontal dels drets humans (o *drittwirkung*), en virtut de la qual els drets humans deixen de ser només una garantia per als ciutadans davant de les actuacions dels Estats (entenent-se per Estat les administracions públiques de qualsevol nivell territorial) per determinar també les relacions jurídiques entre particulars (siguin empreses, sindicats, la ciutadania a nivell individual o col·lectiu, les universitats i els centres de recerca, les ONGs, etc.)

És a dir, que els subjectes privats, en les relacions entre ells, també tenen l'obligació de respectar els drets humans. Així, els convenis internacionals de l'OIT, la Carta Social Europea i altres acords internacionals, amb un alt nivell de garantia i eficàcia jurídica, també afecten de manera clara l'actuació de les empreses. I, mentre que són poques les obligacions jurídiques imposades directament pel dret internacional als actors no estatals, són els Estats, a través del seu dret intern, els que tenen aquesta potestat (o aquest deure de protecció i garantia, com estableix la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans de 23 de setembre de 2010), per exemple i com es veurà més endavant, a través de la contractació pública.

A nivell internacional, la major part de les directrius adreçades al sector privat s'han vist canalitzades a través d'instruments de *soft law*, no vinculants, sense que el seguiment de les actuacions d'aquest sector pugui donar lloc a reparacions per incompliments jurídics. No obstant això, aquests principis, les noves iniciatives com el Pacte Mundial sobre la responsabilitat social de les empreses (o Global Compact), les diferents declaracions de l'OIT o els llibres verds i les comunicacions de la Comissió Europea en aquest sentit són un estàndard internacional amb una influència reconeguda i, consegüentment, un impacte potencial molt important.

El Pacte Mundial de Nacions Unides és una iniciativa internacional nascuda l'any 1999 que promou implementar deu principis universalment acceptats per promoure la responsabilitat social empresarial en les àrees de drets humans i empresa, normes laborals, medi ambient i lluita contra la corrupció en les activitats i l'estratègia de negoci de les empreses. Amb més de 13.000 entitats signatàries en més de 145 països, és la major iniciativa voluntària de responsabilitat social empresarial al món.

Les empreses que s'adhereixen al Pacte Mundial s'estan compromentent a "donar suport i respectar la protecció dels drets humans fonamentals internacionalment reconeguts dins del seu àmbit d'influència" (principi 1) i "assegurar-se de no ser còmplices en la vulneració dels drets humans" (principi 2), tot i que les mesures de control i sanció que emergeixen d'aquest compromís no formin part de l'esfera jurídica.

El paper crucial que tenen les empreses en la protecció dels drets humans queda palès si ens atenem a l'enfocament basat en els drets humans que les Nacions Unides pregonen des de fa uns lustres. Aquest enfocament pretén implicar tots els actors de la societat, tant públics com privats, en la consecució dels drets humans partint de la base que tots ells, en major o menor mesura i d'acord amb les seves competències i capacitats, poden actuar, i han de fer-ho, a través de la protecció, el respecte o la realització dels drets humans.

Així, en el marc de les Nacions de drets humans i empreses comercials, John Ruggie, va proposar l'any 2008 el marc "Protegir, establir àmbits de responsabilitat per als Estats i les empreses a fi de garantir que les actuacions vagin en detriment sigui eliminant o, almenys, mitigant els efectes negatius, així com proporcionant remedies efectius a les víctimes produïdes. Aquesta iniciativa del qual s'ha criticat la manca de participació de la societat civil en el procés que es poden veure afectats per presumptes abusos de drets humans però no és, en cap cas, exclusiu ni limitatiu. D'aquest document van sorgir els Principis rectors sobre les empreses i els drets humans (2011), que inclouen recomanacions concretes i pràcti-

El paper crucial que tenen les empreses en la protecció dels drets humans queda palès si ens atenem a l'enfocament basat en els drets humans que les Nacions Unides pregonen des de fa uns lustres

Unides el representant especial transnacionals i altres empreses a fi de garantir d'aquestes últimes no dels drets humans, menys, mitigant els efectes negatius, així com proporcionant remedies efectius a les víctimes produïdes. Aquesta iniciativa del qual s'ha criticat la manca de participació de la societat civil en el procés que es poden veure afectats per presumptes abusos de drets humans però no és, en cap cas, exclusiu ni limitatiu. D'aquest document van sorgir els Principis rectors sobre les empreses i els drets humans (2011), que inclouen recomanacions concretes i pràcti-

ques per a la implementació dels Principis, tot consolidant els reclams del Pacte Mundial. El llistat de drets que es poden veure afectats per l'activitat empresarial tal com el plantejava Ruggie és el següent:

Drets laborals	Altres drets
Llibertat d'associació	Dret a la vida, la llibertat i la seguretat de la persona
Dret d'organitzar i participar en negociacions col·lectives	Protecció davant de la tortura o el tracte cruel, inhumà o degradant
Dret a la no discriminació	Reconeixement i protecció iguals davant la llei
Abolició de l'esclavitud i el treball forçós	Dret a un judici just
Abolició del treball infantil	Dret a la lliure determinació
Dret al treball	Llibertat de moviment
Dret al salari igual per treball igual	Dret de reunió pacífica
Dret a la igualtat a la feina	Dret a contraure matrimoni i a formar una família
Dret a una remuneració justa i digna	Llibertat de pensament, consciència i religió
Dret a un entorn laboral segur	Dret a sostenir opinions, a la llibertat d'informació i expressió
Dret al descans i a l'oci	Dret a la vida política
	Dret a la intimitat
	Dret a un nivell de vida adequat (en particular, alimentació, vestit i habitatge)
	Dret a la salut física i mental, accés a serveis mèdics
	Dret a l'educació
	Dret a participar a la vida cultural, en els beneficis del progrés científic i la protecció dels interessos dels autors
	Dret a la seguretat social

Dos dels Principis rectors sobre les empreses i els drets humans fan èmfasi en el clar vincle entre contractació pública i drets humans:

- Principi rector 5: “Els Estats han d'exercir una supervisió adequada a fi de complir les seves obligacions internacionals de drets humans quan contracten els serveis d'empreses, o promulguen lleis amb aquesta finalitat, que puguin tenir un impacte sobre el gaudi dels drets humans”, atès que “els Estats no renuncien a les seves obligacions internacionals de drets humans per privatitzar la prestació de serveis amb un possible impacte sobre el gaudi dels drets humans”
- Principi rector 6: “Els Estats han de promoure el respecte dels drets humans per part de les empreses amb les quals duen a terme transaccions comercials”, en què s'apunta especialment que els Estats tenen “oportunitats excepcionals –individualment i col·lectivament– de promoure la conscienciació i el respecte dels drets humans entre les empreses, en particular en estipular els termes dels contractes, atorgant l'atenció deguda a les obligacions de l'Estat que demanen de la legislació nacional i internacional”

D'acord amb aquest marc i els Principis rectors, també val a dir que, tot i que els Estats no són

responsables directament de les violacions dels drets humans comeses per agents privats, sí que poden estar incomplint les seves obligacions internacionals en aquesta línia si no adopten les mesures necessàries per prevenir, investigar, castigar i reparar els abusos comesos per aquests agents privats.

En tot cas, és essencial apuntar que, tot i l'esperit positiu dels Principis rectoris i del Pacte Mundial cap a una major garantia dels drets humans en tot el món, el caràcter de *soft law*, o sigui, no vinculant, d'aquests mecanismes ha perpetuat la manca d'actuacions més incisives per part dels governs estatals, que es limiten a adoptar plans estratègics que no acaben comportant modificacions legals que obliguin les empreses, explícitament, al compliment dels drets humans en les seves activitats.

1.1.2 Convenis internacionals i òrgans internacionals garants del seu compliment

La Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH), adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 10 de desembre de 1948, tot just tres anys després d'acabada la Segona Guerra Mundial, va ser el primer instrument que regulava els drets humans, el valor declaratiu i interpretatiu (polític, no jurídic) de la qual perdura amb força avui dia. De la Declaració es desprèn la següent definició de "drets humans", aportada per les Nacions Unides:

"Els drets humans són drets inherents a tots els éssers humans, sense cap distinció de nacionalitat, lloc de residència, sexe, origen nacional o ètnic, color, religió, llengua o qualsevol altra condició. Tots tenim els mateixos drets humans, sense cap discriminació. Aquests drets són interrelacionats, interdependents i indivisibles." (ACNUDH)

La Declaració és, doncs, la primera aproximació a la definició dels drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals de tots i cadascun de nosaltres, com poden ser la igualtat davant la llei (article 7), llibertat de pensament, consciència i religió (article 18), el dret a l'educació (article 26) o el dret a participar i beneficiar-se de la vida cultural i del progrés científic (article 27).

Des de la seva aprovació, els principis no vinculants establerts a la DUDH han estat concretats a través de més de 200 tractats internacionals i els seus protocols (aquests sí, amb valor jurídic per a aquells Estats que els ratifiquen), així com de drets internacionals i altres normes substantives i processals.

Destaquen el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP) i el Pacte Internacional de Drets Econòmics i Culturals (PIDESC), ambdós aprovats el 1966, però el llistat és interminable: la Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes Cruels, Inhu-

Tots aquests instruments internacionals no tenen, però, cap sentit si la seva adopció no va acompanyada de l'establiment d'òrgans específics que s'encarreguin del seguiment i el control de l'aplicació que en fan els Estats

ra aproximació a la definició dels drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals de tots i cadascun de nosaltres, com poden ser la igualtat davant la llei (article 7), llibertat de pensament, consciència i religió (article 18), el dret a l'educació (article 26) o el dret a participar i beneficiar-se de la vida cultural i del progrés científic (article 27).

vació, els principis no vinculants establerts a la DUDH han estat concretats a través de més de 200 tractats internacionals i els seus protocols (aquests sí, amb valor jurídic per a aquells Estats que els ratifiquen), així com de drets internacionals i altres normes substantives i processals.

Destaquen el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP) i el Pacte Internacional de Drets Econòmics i Culturals (PIDESC), ambdós aprovats el 1966, però el llistat és interminable: la Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes Cruels, Inhu-

mans o Degradants (1984), la Convenció sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació contra la Dona (1979), la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2006)... incorporant també els drets emergents de tercera i quarta generació, que han anat actualitzant i complementant els drets humans reconeguts i sistematitzats anteriorment a mesura que sorgien nous reptes globals (per exemple, el dret humà a l'aigua, que no fou declarat com a tal -de manera no vinculant- fins a l'any 2010, el dret a un medi ambient saludable, o el dret al desenvolupament).

Tots aquests instruments internacionals no tenen, però, cap sentit si la seva adopció no va acompanyada de l'establiment d'òrgans específics que s'encarreguin del seguiment i el control de l'aplicació que en fan els Estats. De la mà de l'aprovació dels diversos instruments vistos anteriorment s'han anat creant en el marc de les Nacions Unides uns comitès especialitzats que supervisen les actuacions dels Estats en l'àmbit concret de la seva competència. La tasca d'aquests comitès és diversa: examen d'informes periòdics, de comunicacions o queixes de particulars (cosa que els dóna una funció quasi-contenciosa), de comunicacions o queixes interestatals, investigacions d'ofici i visites, i procediments d'urgència i alerta ràpida, així com l'important Examen Periòdic Universal, dut a terme al si del Consell de drets humans i que analitza el compliment per part de l'Estat analitzat de totes les àrees de drets humans. El paper d'aquests comitès en tant que principals intèrprets dels tractats i protocols és àmpliament reconegut, pel que fa tant als mecanismes de seguiment com als de control.

Malgrat que les decisions d'aquests òrgans no són del tot vinculants (en realitat la seva tasca és la d'assistència i orientació als Estats en la implementació dels instruments internacionals), la tendència mostra que aquests, i altres institucions internacionals, n'han reconegut la legitimitat, si bé una major apropiació de la jurisprudència d'aquests comitès en la resolució dels casos a nivell estatal (amb la qual cosa es conferiria un caràcter obligatori als dictàmens) contribuiria a la creació d'un sistema més homogeni de protecció dels drets humans a nivell internacional.

Igualment, en tot cas, el que no existeix són mecanismes coercitius dins del sistema de protecció dels drets humans, cosa que impossibilita la reparació del dany a les víctimes individuals de violacions de drets humans.

En el marc de les Nacions Unides, però com a mecanisme independent, es va crear l'any 1998 el Tribunal Penal Internacional, competent per jutjar crims de guerra, genocidi, crims de lesa humanitat i el crim d'agressió, tots ells conduents a les majors violacions dels drets humans.

Tot i que el Tribunal Penal Internacional no jutja els crims comesos per les empreses ni pels Estats sinó per persones físiques concretes, és important remarcar la competència del Tribunal inclosa a l'article 93.10 de l'Estatut de Roma que obre la porta a l'enjudiciament de crims greus per l'explotació il·legal de recursos naturals, el tràfic d'armes, el tràfic de persones, el terrorisme, els delictes financers, l'ocupació de terres o la destrucció del medi ambient, entre d'altres, tot demostrant la rellevància que han adquirit aquests actes il·límits en la desfiguració de la pau i l'estabilitat al món.

1.1.3 La Unió Europea i el Consell d'Europa

A nivell europeu existeixen dues institucions supranacionals que han tingut un paper pioner al món en l'àmbit de la defensa dels drets humans. Es tracta, per una banda, de la Unió Europea, el club dels 28 en el qual el Parlament, el Consell, la Comissió i el Tribunal de Justícia tenen cadascun les seves funcions pròpies en aquest àmbit. D'altra banda, el Consell d'Europa reuneix 47 Estats europeus i el seu màxim representant en drets humans és el Conveni Europeu dels Drets Humans (CEDH), les violacions del qual són fiscalitzades pel Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH).

Al si de la Unió Europea es va adoptar, l'any 2000, la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió o Carta de Niça. Aquesta Carta té la finalitat de sistematitzar els drets humans que romanien dispersos en diverses fonts tant nacionals com internacionals, sempre d'acord amb els valors indivisibles i universals de la dignitat humana, la llibertat, la igualtat i la solidaritat i amb els principis de democràcia, l'Estat de dret (i, evidentment, el respecte als drets humans, tal com proclama l'article 2 del Tractat de la Unió Europea). Reprèn, entre d'altres, la Carta comunitària dels drets socials fonamentals dels treballadors (1989) o la Carta Europea dels Drets del Nen (1992).

La Carta, un recull molt garantista en el moment de la seva adopció, supera la classificació de drets civils i polítics, d'una banda, i econòmics, socials i culturals, de l'altra, i els agrupa juntament amb els de tercera i quarta generació basant-se en els principis i valors de la Unió: dignitat, llibertat, igualtat, solidaritat, ciutadania i justícia.

Quan va entrar en vigor el Tractat de Lisboa l'any 2009, els drets, llibertats i principis consagrats a la Carta van passar a ser jurídicament vinculants i aquesta va adquirir el mateix valor jurídic que els tractats (article 6 del Tractat de la Unió Europea). La Carta pot ser invocada pels ciutadans en relació amb accions provinents de les institucions de la Unió, així com a aquelles provinents dels Estats membres sempre que estiguin aplicant normativa europea.

A més, hi ha altres disposicions del Tractat de la Unió Europea i del Tractat de Funcionament de la Unió Europea que recullen altres drets específics, com l'article 8 d'aquest segon tractat, relatiu a la igualtat entre l'home i la dona, o l'article 16, relatiu al dret a la protecció de dades de caràcter personal. Igualment, d'acord amb la coherència de polítiques, la Unió Europea també s'ha marcat com a objectiu promoure els drets humans més enllà de les seves fronteres per mitjà de les polítiques d'acció exterior.

Quant al seguiment i control del compliment dels drets humans, el Tractat de la Unió Europea, a l'article 7, estableix un mecanisme de control polític de les violacions de drets humans per mitjà del qual el Consell pot decidir la suspensió de determinats drets derivats dels Tractats davant de l'existència d'una violació greu i persistent dels drets de l'article 2 per part d'un Estat membre. Tanmateix, aquest mecanisme sancionador ha tingut una aplicació gairebé nul·la des de la seva aprovació.

A banda d'això, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, especialment per mitjà de les seves decisions prejudicials (article 267 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea), ha creat

una àmplia jurisprudència en l'àmbit de la protecció dels drets humans. I ho ha fet tot recordant els diversos instruments existents, tant nacionals com internacionals, com el dret de la Unió, els convenis internacionals inclosos en els Tractats, els drets fonamentals reconeguts a les constitucions dels Estats membres, etc. Dins d'aquest recull d'instruments hi destaquen les repetides mencions al Conveni Europeu dels Drets Humans. De fet, el mateix Tractat de Lisboa insta la Unió Europea a adherir-s'hi, cosa que permetria a la ciutadania adreçar-se directament al TEDH, un òrgan especialitzat en la matèria, per denunciar violacions de drets humans per part de les institucions europees (es tractaria d'un aspecte molt rellevant atès que s'ha demostrat que les denúncies ciutadanes són el veritable nucli de la protecció dels drets humans). Tanmateix, des de desembre de 2015 l'adhesió al Conveni està aturada perquè el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) va dictaminar que el projecte d'acord no era compatible amb els Tractats de la Unió.

Al desembre de 2015, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea anul·lava el pacte comercial entre la Unió Europea i el Marroc perquè considerava que el país nord-africà estava estenent la seva sobirania sobre el Sàhara Occidental, una sobirania no reconeguda per la Unió Europea, els seus Estats membres ni, de manera més general, les Nacions Unides. Així, prohibia l'intercanvi de productes agrícoles i pesquers provinents d'aquest territori per part del Marroc, que està violant el dret internacional. A més, el Tribunal instava el Consell Europeu a assegurar-se que no existeixen indicis d'una explotació dels recursos naturals del Sàhara Occidental sota control marroquí susceptible d'anar en detriment dels seus habitants i d'atemptar contra els seus drets fonamentals. Tot i que aquesta decisió fou revocada un any després, el clar missatge de la Unió es manté: Marroc no té sobirania sobre el Sàhara Occidental i no pot comercialitzar amb els béns d'aquest territori.

Per últim, tot ciutadà de la Unió o amb residència o seu social en un dels Estats membres pot acudir al Defensor del Poble Europeu, directament o per mediació d'un membre del Parlament Europeu, a fi de denunciar un acte de mala administració en l'actuació de les institucions comunitàries que atempti contra els drets humans reconeguts al dret de la Unió (excepte el TJUE i el Tribunal de Primera Instància). El Defensor del Poble Europeu, com passa sovint amb els defensors del poble, no és un mecanisme sancionador, sinó que emet informes específics que inclouen recomanacions per als Estats infractors, així com informes anuals. Tot i així, aquests informes gaudeixen d'un ampli reconeixement i són àmpliament utilitzats de base per a futures accions.

En el marc del Consell d'Europa, organització supranacional formada per 47 Estats europeus, s'han aprovat fins avui 223 tractats, bona part d'ells relatius a la protecció i el foment dels drets humans. L'instrument més important del Consell d'Europa en aquesta matèria és el Conveni Europeu dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals aprovat l'any 1950 (i els seus protocols addicionals), citat anteriorment. Els drets consagrats a la Convenció (el dret a la vida, el dret a un judici just en els àmbits civil i penal, el dret al respecte a la vida privada i familiar, la llibertat d'expressió, la llibertat de pensament, consciència i religió, el dret de sufragi, etc) són garantits per l'acció del Tribunal Europeu de Drets Humans, que permet a les víctimes de violacions de drets humans per part d'un dels Estats part de denunciar aquesta actuació sempre que hagi esgotat els recursos judicials interns d'aquest país. Pel que fa a la resta d'instruments legals, cadascun d'ells determina els mètodes de supervisió del seu compliment per part dels Estats, cosa

que inclou l'anàlisi dels informes periòdics presentats pels diversos Estats o les visites sobre el terreny, entre d'altres.

1.1.4 La Constitució espanyola i el marc jurídic estatal

La Constitució espanyola, com a màxim garant dels drets i llibertats de la ciutadania, estableix explícitament a l'article 10.2 que "les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i els acords internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya".

valor de la DUDH i altres
tèria de drets humans,
tiu (l'article 10.2 men-
d'aplicabilitat, atès
ticle 96 els tractats
men part del dret

Això és important
principi els drets
sos en la Constitu-
més garantistes que
a nivell global, més
sions a nivell inter-
acords referents a nous
de manera més ràpida que
trant que l'ordenament intern
com es podria esperar.

Es reconeix, doncs, el gran valor de la DUDH i altres tractats i protocols en matèria de drets humans, tant a nivell interpretatiu (l'article 10.2 mencionat) com a nivell d'aplicabilitat, atès que en virtut de l'article 96 els tractats internacionals formen part del dret intern espanyol

internacionals sobre aquestes ma-
Es reconeix, doncs, el gran
tractats i protocols en ma-
tant a nivell interpreta-
cionat) com a nivell
que en virtut de l'ar-
internacionals for-
intern espanyol.

perquè, si bé en
fonamentals inclo-
ció es consideren
els drets adoptats
genèrics, en oca-
nacional s'adopten
drets i nous fenòmens
a nivell espanyol, demos-
no és sempre tan progressista

L'Estat espanyol ha ratificat la gran majoria d'instruments internacionals de drets humans de les Nacions Unides, l'Organització Internacional del Treball (OIT) i de l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), tal com es mostra en el llistat següent i que, com s'ha mencionat anteriorment, formen part de l'ordenament jurídic intern espanyol.

Instrument internacional	Any d'adopció	Any de ratificació per part de l'Estat espanyol
Conveni de l'OIT 29 sobre el treball forçós o obligatori	1930	1932
Convenció per a la prevenció i la sanció del delictes de genocidi	1948	1969
Conveni de l'OIT 87 sobre la llibertat sindical i la protecció del dret de sindicació	1948	1977
Convenció per a la supressió del tràfic de persones i l'exploació de la prostitució aliena	1950	1962
Convenció sobre l'estatut dels refugiats	1951	1978
Conveni de l'OIT 98 sobre el dret de sindicació i negociació col·lectiva	1949	1977
Conveni de l'OIT 100 sobre la igualtat de remuneració	1951	1967
Convenció suplementària sobre l'abolició de l'esclavitud, el tràfic d'esclaus i les institucions i pràctiques anàlogues a l'esclavitud	1957	1967
Conveni de l'OIT 105 sobre l'abolició dels treballs forçosos	1957	1967
Conveni de l'OIT 111 sobre la discriminació en termes d'ocupació	1958	1967
Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions en l'esfera de l'ensenyament	1960	1969
Convenció internacional sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial, inclòs l'article 14 que confereix al Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació Racial la competència per rebre queixes individuals	1965	1969 i 1998 (article 14)
Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals	1966	1977
Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics	1966	1977
Primer protocol facultatiu del PIDCP pel qual s'accepta la competència del Comitè de drets humans per rebre queixes d'individus sobre presumptes violacions als drets continguts al Pacte	1966	1985
Protocol sobre l'estatut dels refugiats	1967	1978
Protocol pel qual s'institueix una Comissió de Conciliació i Bons Oficis facultada per resoldre les controvèrsies entre Estats a les quals pugui donar lloc la Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions en l'esfera de l'ensenyament	1962	1992
Convenció relativa a la protecció del patrimoni mundial, cultural i natural	1975	1982
Conveni de l'OIT 138 sobre l'edat mínima d'admissió al món laboral	1973	1977
Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona	1979	1984

Instrument internacional	Anys d'adopció	Anys de ratificació per part de l'Estat espanyol
Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants, així com l'article 22 que faculta al Comitè contra la Tortura per rebre queixes individuals per presumpta violació d'algun dels drets continguts a la Convenció	1984	1987
Segon protocol facultatiu del PIDCP destinat a abolir la pena de mort	1989	1991
Convenció sobre els drets de la infància	1989	1990
Protocol facultatiu de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona que habilita amb un doble sistema d'investigació d'ofici i de queixes individuals al Comitè corresponent	1999	2001
Conveni de l'OIT 182 sobre la prohibició de les pitjors formes de treball infantil i l'acció immediata per a la seva eliminació	1999	2001
Protocols facultatius de la Convenció sobre els drets de la infància relatius a la participació de la infància en els conflictes armats i a la venda d'infants, la prostitució infantil i la utilització de la infància en la pornografia	2000	2002
Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional i Protocols que la complementen sobre el tràfic il·lícit de migrants per terra, mar i aire, així com per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i infància	2000	2002
Protocol facultatiu de la Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants que estableix el Subcomitè per a la Prevenció de la Tortura amb competència per visitar regularment qualsevol centre de detenció situat als Estats parts a fi de prevenir la tortura i altres maltractaments, a la vegada que obliga els Estats part a establir un o diversos mecanismes nacionals de prevenció de la tortura	2002	2006
Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat	2006	2007
Protocol facultatiu de la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat que habilita el Comitè respectiu a rebre queixes individuals	2006	2007
Convenció internacional per a la protecció de totes les persones contra les desaparicions forçoses	2006	2009
Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals	2007	2007
Protocol facultatiu del PIDESC que habilita el Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals a rebre queixes individuals per presumpta violació d'algun dels drets continguts al Pacte	2008	2010
Protocol facultatiu 3 de la Convenció dels drets de la infància que habilita el Comitè respectiu a rebre queixes individuals i realitzar investigacions d'ofici	2011	2013

Font: Elaboració pròpia

Amb la ratificació, l'Estat també accepta els dictàmens, informes, recomanacions i documents de seguiment que adopten els comitès corresponents però, a falta d'una necessària modificació de la legislació interna espanyola, no queda sotmès a ells jurídicament (excepte en el cas de les sentències fermes del TEDH).

Aquesta realitat és preocupant si tenim en compte que són diversos els comitès que han condemnat l'Estat espanyol per vulneració de drets humans (el Comitè contra la tortura, el Comitè sobre la discriminació contra la dona, el Comitè de drets econòmics, socials i culturals) i que han vist com l'Estat no duia a terme cap actuació ni reparació en aquest sentit, incomplint el principi de bona fe en virtut del qual es va sotmetre als tractats internacionals en qüestió.

D'altra banda, no són d'aplicació a l'Estat espanyol, per no haver estat ratificats, instruments com el Conveni sobre la imprescriptibilitat dels crims de guerra i els crims de lesa humanitat (1968), diverses convencions sobre l'apartheid (1973, 1985) o la Convenció internacional sobre la protecció dels drets de tots els treballadors i les treballadores migrants i els seus familiars (1990).

En el marc del Consell d'Europa, l'Estat espanyol ha ratificat 129 dels 223 tractats de l'organització. En l'àmbit dels drets humans, destaca el Conveni Europeu dels Drets Humans (1950, ja citat anteriorment) i els seus protocols, la Carta Social Europea (1961), el Conveni europeu sobre l'exercici dels drets de la infància (1996) i el de protecció de la infància contra l'explotació i l'abús sexual (2007), el Conveni europeu sobre drets humans i biomedicina (1997), la Convenció sobre la prevenció del terrorisme (2007) o la Convenció sobre la prevenció i el combat de la violència contra la dona i la violència domèstica (2011), entre d'altres.

L'article 53 de la Constitució és l'encarregat de classificar els drets d'acord amb el seu sistema de protecció. Els articles 14 a 38 ("Drets i llibertats", Capítol II) són vinculants per a tots els poders públics, és per mitjà de la reserva de llei que s'han de desenvolupar i poden ser susceptibles d'enjudiciament davant del Tribunal Constitucional a través d'un recurs d'inconstitucionalitat. Entre aquests articles es troben el dret a l'honor, el dret a la tutela judicial efectiva, el dret a l'educació i el dret a sindicar-se i a fer vaga. A més, els articles 15 a 29 ("Drets fonamentals i llibertats públiques") i 14 (principi d'igualtat) poden ser invocats davant dels tribunals ordinaris per mitjà d'un procés sumari i preferent, així com davant del Tribunal Constitucional per mitjà del recurs d'empara.

Per contra, al Capítol II no s'hi troben el dret a la protecció de la salut, a l'accés a la cultura, a un medi ambient adequat o a un habitatge digne i adequat, que s'emmarquen en els "Principis rectors de la política social i econòmica" (Capítol III) i gaudeixen d'un grau de protecció menor, ja que només poden ser al·legats davant la jurisdicció ordinària d'acord amb les lleis que els desenvolupin (el Codi Penal, la legislació penal específica com, per exemple, en matèria anti-terrorista, etc.).

D'altra banda, a l'Estat espanyol es parla d'una tutela multinivell dels drets humans (també anomenats drets fonamentals), atès que existeixen diversos poders públics, i també privats, que contribueixen a configurar aquests drets. Així, no només ens trobem amb una relació de

drets i llibertats establerts a nivell internacional per les Nacions Unides i altres organitzacions, a nivell europeu pel Consell d'Europa i la Unió Europea i a nivell nacional per les autoritats centrals, interpretacions judicials dels nous drets incloses. En l'àmbit públic, també han estat les comunitats autònomes i els ens locals els qui han volgut reconèixer els drets humans per si mateixos i reforçar-ne l'efectivitat a nivell subnacional. Això no obstant, el Tribunal Constitucional ha dictaminat, a través de la sentència

247/2007 (amb cinc vots particulars dissidents), que no és competència dels estatuts d'autonomia establir directament drets sub- subjectius que no estiguin lligats al sistema institucional de- terminat al nivell central, sinó que els textos su- prems autonòmics s'han de limitar a "directrius, objectius o mandats" (o, com la mateixa ins- titució menciona a la sentència 31/2010, a "altres tipus de drets", diferents dels drets fonamentals").

En l'àmbit públic, també han estat les comunitats autònomes i els ens locals els qui han volgut reconèixer els drets humans per si mateixos i reforçar-ne l'efectivitat a nivell subnacional

En qualsevol cas, les vulneracions de drets humans estan subjectes, com s'ha mencionat, a la legislació ordinària o al Tribunal Constitucional que depenent del dret humà que estigui en joc. A més, les figures del Defensor del Poble i el Ministeri Fiscal també són garants de la protecció dels drets humans a l'Estat espanyol, com existeix igualment a cada agència o departament ministerial un o diversos departaments que s'encarreguen de vetllar per ells. També institucions a nivell autonòmic tenen encomanada aquesta missió, com el Defensor del Poble i els defensors sectorials (del consumidor, del menor...), els departaments corresponents de cada conselleria i, en alguns casos (Catalunya, Balears, País Basc), amb comissions parlamentàries específiques. Per acabar, cada cop és més freqüent la figura del defensor dels drets humans a nivell local, particularment a Catalunya (anomenat síndic de greuges).

En definitiva, es pot afirmar que a l'Estat espanyol existeix una miriada de garanties legislatives i institucionals (públiques, però també privades) que s'encarreguen de vetllar pel compliment dels drets humans al territori. La Constitució espanyola n'és el màxim exponent, i s'encarrega d'apuntar els drets humans, i conferir-los un estatus o un altre d'acord amb el nivell de garantia i protecció del qual són mereixedors (sense entrar a discutir que aquesta categorització no té en compte l'absoluta interrelació entre tots ells i els problemes que planteja l'oblit d'aquest fet). A la vegada, per la remissió a les garanties establertes a nivell europeu (a través de la Unió Europea i el Consell d'Europa) i internacional (especialment per mitjà -però no únicament- de les Nacions Unides), la Constitució espanyola esdevé una peça clau per a la protecció dels drets humans en les actuacions de les administracions públiques, però també dels actors de la societat civil.

1.2 Context normatiu de la contractació pública i la menció als drets humans a l'Estat espanyol

La Directiva 2014/24/UE del Parlament Europeu i del Consell de 26 de febrer de 2014 sobre contractació pública i per la qual es deroga la Directiva 2004/18/CE representa la norma comunitària bàsica en matèria de contractació pública. Pel que fa a l'objecte d'aquesta guia, s'ha d'esmentar que, per primera vegada en aquest àmbit, la Directiva consagra el caràcter instrumental de la contractació pública, dirigit a servir de suport a determinades polítiques públiques, com són el respecte al medi ambient o determinats aspectes socials. En aquest sentit, és especialment il·lustratiu el Considerant núm. 2 del text legal:

“(2) La contractació pública té un paper clau en l'Estratègia Europa 2020, establerta en la Comunicació de la Comissió de 3 de març de 2010 titulada ‘Europa2020, una estratègia per a un creixement intel·ligent, sostenible i integrador’ (‘Estratègia Europa 2020’), com un dels instruments basats en el mercat que s’han d'utilitzar per aconseguir un creixement intel·ligent, sostenible i integrador, garantint a la vegada un ús més eficient dels fons públics. Amb aquest fi, s’han de revisar i modernitzar les normes vigents sobre contractació pública adoptades de conformitat amb la Directiva 2004/17/CE del Parlament Europeu i del Consell (4), i la Directiva 2004/18/CE del Parlament Europeu i del Consell (5), per tal d'incrementar l'eficiència de la despesa pública, facilitant en particular la participació de les petites i mitjanes empreses (pimes) en la contractació pública, i de permetre que les empreses contractistes facin servir millor la contractació pública en suport d'objectius socials comuns. Així mateix, cal aclarir determinades nocions i conceptes bàsics per garantir la seguretat jurídica i incorporar determinats aspectes de reiterada jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea relativa a la contractació pública.”

Entre altres extrems, la Directiva, a l'article 18, obliga els Estats membres a vetllar, durant l'execució del contracte, pel compliment de les obligacions mediambientals i laborals contingudes en la normativa d'aplicació.

Aquesta Directiva ha permès una matèria d'incipient notorietat, la de la introducció de clàusules socials en les diferents fases de la licitació. Tant com sigui possible, la doctrina referent a les clàusules socials ha de servir com a precedent i com a referència d'encaix jurídic per a l'objecte d'aquesta Guia: la inclusió del respecte als drets humans a la contractació pública. Això no obstant, caldrà salvar les distàncies entre les clàusules socials i l'element central d'aquesta Guia, els drets humans.

La Directiva 2014/24/UE, per altra banda, recull la doctrina elaborada pel Tribunal de Justícia de la Unió Europea, que ha estat la impulsora de la introducció de les clàusules socials a la contractació pública. Aquesta doctrina és important en la mesura en què pot ajudar a interpretar l'abast del contingut de la pròpia Directiva.

La doctrina jurisprudencial està continguda bàsicament en les següents sentències: Sentència de 20 de setembre de 1988, Beentjes C-31/87; Sentència de 26 de setembre de 2000, Comissió c República Francesa C-225/98; Sentència de 17 de setembre de 2002, Concòrdia Bus Finland OY

AB C-346/06, i Sentència de 17 de novembre de 2015, Regiopost C-115/14.

La nova Llei de Contractes del Sector Públic (LCSP 2017) ha transposat a l'ordenament jurídic espanyol les Directives del Parlament Europeu i del Consell 2014/23/UE i 2014/24/UE, de 26 de febrer de 2014.

La LCSP 2017 no estableix novetats notables en l'impuls de la contractació pública sostenible, sobretot pel que fa als drets dels treballadors i treballadores, així com el respecte al medi ambient, matèries que clarament incideixen en l'àmbit dels drets humans. En aquest sentit, l'apartat V de l'exposició de motius de la norma sí preveu que es poden incloure condicions especials d'execució i d'adjudicació encaminats a garantir els drets humans. És l'única menció a ells de la norma, de manera pionera i afavorint la visió estratègica de la contractació pública a la qual s'ha fet referència. En concret, es diu que “a més, amb l'objectiu d'afavorir el respecte cap als drets humans i, en especial, cap als drets laborals bàsics de les persones treballadores i dels petits productors de països en vies de desenvolupament, s'introdueix la possibilitat que tant els criteris d'adjudicació com les condicions especials d'execució incorporin aspectes socials del procés de producció i comercialització en relació amb les obres, els subministraments o els serveis que s'hagin de facilitar d'acord amb el contracte en qüestió, i en particular pot exigir-se que aquest procés compleixi amb els principis del comerç just que estableix l'apartat 2 de la Resolució del Parlament Europeu sobre comerç just i desenvolupament 2005/2245(INI)”.

El text final de la LCSP-2017 després del debat parlamentari és molt diferent del projecte presentat pel Govern i, tot i que podria haver estat molt més garant dels drets humans, inclou iniciatives com la previsió expressa de la corrupció (article 1). Ho fa en forma de referència al principi d'integritat, atorgant efectes jurídics a un principi ètic com el de l'honradesa, que ha estat reconegut en la Convenció de les Nacions Unides contra la Corrupció, i d'acord amb l'article 41 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (que, recordem, està integrada a l'ordenament intern per mèrits de la Llei 1/2008, de 31 de juliol).

Per la part que ens pertoca, la LCSP 2017 assumeix de la Directiva transposada la referida consideració de com utilitzar la contractació pública com a instrument de polítiques mediambientals, socials i d'innovació i desenvolupament i declara a l'article 1 que aquestes mesures afavoreixen la millor relació qualitat i preu en el contracte.

1.3 La funció estratègica de la contractació pública

Cada any, les autoritats públiques de la Unió Europea inverteixen al voltant d'un 14% del PIB total en la compra d'obres, serveis i subministraments. A l'Estat espanyol, es calcula que aquesta xifra augmenta fins al 18,5% segons la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència. A més, qualitativament, la contractació pública s'encarrega de realitzar les principals obres i oferir els principals subministraments del país.

D'acord amb l'Informe 16/2015 de la Junta Consultiva de Contratación Administrativa de la Comunidad Autónoma de Aragón, “la contractació pública, des de fa temps, s’ha considerat com una eina jurídica al servei dels poders públics per al compliment efectiu dels seus fins o les seves polítiques públiques. Resulta innegable en l’actualitat que, per mitjà de la contractació pública, els poders públics intervenen en la vida econòmica, social i política del país i de les regions”. Tot això, tenint en compte que, al cap i a la fi, la prestació de serveis públics (requereixi de procediments de contractació pública o no) ja no es regeix per criteris de benefici econòmic (l’anomenat *value for money* impulsat durant els anys 80 i 90, dècades de màxima liberalització dels mercats) sinó per criteris d’eficàcia i d’interès públic, i de cost-eficiència, qualitat i preu.

L'Ajuntament de Badalona ha començat a introduir criteris socials en la licitació dels contractes dels serveis de neteja i manteniment d'espais verds i altres espais de la ciutat. Entre d'altres, es valora que l'empresa adjudicatària reservi contractes per a persones amb diversitat funcional, en risc d'exclusió social o amb serioses dificultats per accedir al mercat laboral; s'estableix que es reservi un 5% del preu d'adjudicació per a la subcontractació de centres de treball especial o d'inserció laboral; se sol·licita una declaració responsable de l'empresa en què assegura que compleix amb les obligacions fiscals i no evadeix impostos en paradisos fiscals, i que es compromet a pagar salaris dignes, vetllar pels drets laborals del seu personal i realitzar accions de formació per a la plantilla.

A més, el rol preponderant de la contractació pública com a mecanisme de canalització de les polítiques públiques, més enllà de ser un mitjà per proveir l'Administració de béns i serveis, és un dels pilars de l'Estratègia 2020 de la Unió Europea, com s'ha apuntat anteriorment. L'Estratègia marc de la Unió l'ha reconegut àmpliament com a eina per aconseguir un creixement intel·ligent, sostenible i integrador, tot garantint un ús més eficient i racional, econòmicament parlant, dels fons públics: tal com cita la Directiva 2014/24/UE, “és de capital importància aprofitar plenament les possibilitats que ofereix la contractació pública per aconseguir els objectius de l'Estratègia Europa 2020”.

L'Ajuntament de Barcelona va licitar, l'any 2016, el nou contracte dels Serveis de Telecomunicacions del consistori amb la incorporació de clàusules socials, ambientals, fiscals i de drets humans. Així, a més de les clàusules sobre legislació laboral, conveni col·lectiu vigent, legislació social, de prevenció de riscos laborals, d'igualtat de gènere, d'integració social de les persones amb diversitat funcional, de protecció de dades personals, mediamambientals, fiscal i tributària (tot garantint, alhora, les condicions laborals adequades de les empreses subcontractades), l'Ajuntament de Barcelona ha inclòs dos factors crucials per a la consecució d'una compra pública ètica: el compliment de la normativa internacional en matèria de drets humans, amb especial incidència en la protecció del treballador i la infància, i el requeriment d'informar sobre la procedència d'equips i elements vinculats al contracte i la ubicació de les fàbriques d'origen.

Amb aquesta licitació, l'Ajuntament ha reduït el pes dels criteris econòmics en la valoració de les ofertes per potenciar els aspectes socials i ambientals. Pel que fa al servei de telefonia mòbil, per exemple, s'ha valorat la incorporació de terminals socialment responsables provinents del comerç just : és a dir, aquells en la cadena productiva dels quals es compleixen les condicions de respecte dels drets humans, de condicions de treball just

i gestió de residus. L'empresa adjudicatària del contracte, a més, es compromet a acceptar que els serveis de l'Ajuntament de Barcelona puguin realitzar les comprovacions que considerin necessàries.

Cal destacar també que el 30 d'abril de 2017 l'Ajuntament de Barcelona va aprovar el Decret de contractació pública sostenible.

En aquesta línia també s'ha pronunciat a l'Estat espanyol el Congrés dels Diputats, que, en l'Informe de la Subcomissió Parlamentària per potenciar i promoure la responsabilitat social de les empreses de l'any 2006 (posteriorment aprovat pel Consell de Ministres el 30 de gener de 2009), va establir que “la compra i la contractació públiques han de ser clares eines per a l'impuls de la responsabilitat social empresarial, i han d'enviar senyals al mercat que les empreses que ofereixen a la societat un valor addicional en matèria ambiental i/o social seran reconegudes i premiades”.

Així, com ja s'apuntava, les entitats adjudicatòries ja fa un temps que inclouen clàusules de caire ambiental, laboral o social com a catalitzadores del canvi cap a una societat més justa, equitativa i sostenible. I també elles mateixes han adoptat una actitud més responsable i han aplicat mesures per a una major transparència i sostenibilitat, com per mitjà de l'establiment de l'ús dels procediments electrònics en la contractació pública i en altres esferes de contacte amb els actors privats.

L'Ajuntament de Madrid va aprovar, a principis de 2016 i en el marc del Pla d'Acció de Govern 2015-2019, dues Instruccions amb la finalitat de convertir la contractació pública en una eina clara de promoció de conductes ètiques i socialment i ambientalment responsables. Així, la Instrucció 1/2016 es refereix a la incorporació de clàusules socials en els contractes celebrats per l'Administració madrilenya (plans d'igualtat, actuacions per a la conciliació de la vida laboral i familiar, etc.), mentre que la Instrucció 2/2016 pretén la incorporació de clàusules ètiques de comerç just en la contractació pública (és a dir, que demostrin que les condicions de producció respecten els vuit convenis fonamentals de l'OIT, que s'ha pagat un preu just al productor, que es pot rastrejar tota la cadena d'abastiment per garantir una informació adequada al consumidor, etc.).

L'aposta per l'aplicació d'aquestes Instruccions es fa palesa al Pla Estratègic de Drets Humans 2017-2019 de l'Ajuntament. L'Ajuntament pretén, entre d'altres, incloure clàusules valoratives als plecs sobre la formació en drets humans, incentivar el compliment per part de les empreses contractistes dels Principis rectoris sobre empreses i drets humans de les Nacions Unides, promoure l'aprovació d'un pla nacional de drets humans i un tractat internacional vinculant sobre la matèria.

Val a dir que el Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient, que ha fet una tasca lloable per posar en valor la necessitat d'adoptar mesures de compra pública sostenible, inclou els drets humans dins del pilar social que, juntament amb el pilar econòmic i l'ambiental, han d'estar en equilibri per promoure la sostenibilitat. Així, el Programa inclou els drets humans com a factors socials de la sostenibilitat tal com fa amb la justícia social i l'equitat, la seguretat i les condicions laborals.

És important entendre, però, que no existeix una correspondència plena entre drets humans i factors socials. Això és degut al fet que no tots els factors socials que determinen la contractació pública sostenible s'emmarquen dins dels drets humans: per exemple, no complir amb el requisit de donar feina a un percentatge concret de persones amb diversitat funcional no es pot considerar una vulneració dels drets humans. I, de la mateixa manera, no tots els drets humans tenen un vessant social (tot i que sí que poden tenir-hi, òbviament, repercussions). Els drets civils (com el dret a la presumpció d'innocència o el dret d'asil) i els drets culturals (com el dret a prendre part en la vida cultural de la comunitat), per exemple, demostren que el concepte de “drets humans” va molt més enllà de les clàusules socials típiques de la contractació pública.

En tot cas, però, en sembla que, en general, “consideracions socials” (i variants) totes aquelles clàusules socials, laborals i ambientals, també de drets humans, desprèn de la interpretació del text a la si de la Unió Europea.

En l'àmbit que ens ocupa sembla que, en general, s'engloba sota el terme “consideracions socials” (i variants) totes aquelles clàusules socials, laborals i ambientals, i també de drets humans

l'àmbit que ens ocupa, s'engloba sota el terme “consideracions socials” (i variants) totes aquelles clàusules socials, laborals i ambientals, i almenys això és el que es desenvolupa de la ma-

Molenbeek-Saint-Jean (Bèlgica) va adoptar, el 25 de juny de 2015 passat, una resolució que pretenia incloure els drets humans en la contractació pública de l'Ajuntament. Durant gairebé dos anys, un grup de treball ha redactat les clàusules jurídiques, que s'han acabat aprovant el 26 d'abril de 2017.

D'acord amb l'article 1.2, la decisió sobre si una activitat viola els drets humans o el dret internacional recau en les instàncies judicials i quasi-judicials tant nacionals com internacionals, entre les quals es troben els tribunals belgues, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, el Tribunal Internacional de Justícia i el Tribunal Penal Internacional. Aquesta decisió es basarà en l'activitat de l'empresa licitadora o contractant, així com en la de les empreses del mateix grup (tant l'empresa matriu com les germanes i filials).

La societat i l'administració belga celebren especialment el “boicot de Molenbeek a les multinacionals implicades en l'ocupació de Palestina”, reconeguda internacionalment com il·legal.

La decisió del consistori coincideix amb l'aprovació de la Llei de 17 de juny de 2016 sobre contractació pública, que faculta els òrgans de contractació d'excloure, si així ho consideren, aquelles empreses que cometin “faltas professionals greus” (article 69.3), entre les quals es troben les violacions dels Principis rectoris sobre les empreses i els drets humans de les Nacions Unides. En la línia del que marca aquesta Llei, la decisió obre la porta, també, a la rehabilitació de l'empresa licitadora i/o adjudicatària si aquesta realitza actuacions per fer front a les conseqüències de les seves accions i/o prevenir noves situacions de faltas professionals greus (article 70), cosa que inclou les compensacions a

les víctimes, la publicació de les mesures preses, o la col·laboració activa en l'esclariment dels fets que han conduït a la violació dels drets humans o el dret internacional o en la finalització d'aquesta violació.

Més enllà dels Principis rectors, també els Objectius de Desenvolupament Sostenible i, en particular, la seva meta 12.7 sobre compra pública sostenible, exigeixen “diligència deguda” als Estats a fi d'incentivar les seves empreses perquè compleixin amb els estàndards internacionals de drets humans i complir ells mateixos amb el seu deure de protegir els drets humans, tal com recorda el recent document “10 key recommendations to Governments and businesses from the UN Working Group on Business and Human Rights” de les Nacions Unides.

L'Ajuntament de Gijón inclou com a obligació essencial dels contractes públics el compliment amb els deu principis del Pacte Mundial de les Nacions Unides en matèria de drets humans, treball i medi ambient. Això significa que el compliment amb el Pacte Mundial esdevé un element primordial de la prestació, l'incompliment del qual és una causa de resolució del contracte.

Cal anotar que alguns drets siva, és a dir, que els les mesures positives progressivament drets, actuant efectivitat possible recursos d'un mateix sultar diverses de caràcter caràcter pro-com s'ha com-amb els drets Administracions i els actors socials

La contractació pública ofereix una ocasió més que apropiada per premiar aquelles empreses licitadores que, de manera proactiva, contribueixin a la realització progressiva dels drets humans a través de plans i programes interns de drets humans o programes de *compliance*

humans són de realització progressiva. Estats estan obligats a adoptar necessàries a fi d'aconseguir la realització d'aquests amb la major rapidesa i ble i utilitzant el màxim ponibles (tanmateix, dret humà poden re-obligacions: algunes immediat i d'altres de gressiu). A més, tal provat, el compliment humans és exigible a públiques, la ciutadania com les empreses.

La realització progressiva, doncs, un procés de dilijans per part de tots els actors, de les Nacions Unides. En aquest sentit, en tant que els Estats tenen la potestat per elegir els mètodes i mitjans per aconseguir els seus objectius, la contractació pública ofereix una ocasió més que apropiada per premiar aquelles empreses licitadores que, de manera proactiva, contribueixin a la realització progressiva dels drets humans a través de plans i programes interns de drets humans o programes de *compliance*, tal com s'apunta a la Guia.

va dels drets humans comport gència deguda o d'obligació de mit tal com estableixen els Principis rectors

L'aprovació del Pla Nacional d'Empreses i Drets Humans del Govern espanyol el juliol de 2017 no ha satisfet plenament els defensors i les defensores de drets humans del país. Així, pel que fa a la contractació pública estratègica, inclou com a mesura prevista per complir amb el Principi Rector 5 que “Las Administraciones Públicas ejercerán una su-

pervisión adecuada del posible impacto sobre los derechos humanos cuando contraten los servicios de empresas para la prestación de servicios, tanto dentro como fuera del territorio español. Esta supervisión deberá tener en cuenta el criterio de las instituciones especializadas, de acuerdo con la aplicación de la Estrategia Española de RSE.”

Igualment, en relació amb el Principi Rector 6, “El Gobierno examinará cómo aplicar criterios alineados con los Principios Rectores” en relació amb la Llei de Contractes del Sector Públic i altres normes de contractació, i ho farà “estableciendo las medidas necesarias de forma que no se discrimine a las PYMES, se respeten las disposiciones del Tratado de la UE sobre no discriminación, igualdad de trato y transparencia y no se añadan cargas administrativas para los poderes adjudicadores o las empresas”.

També en el marc de conflictes armats preveu mesures per evitar contractar amb empreses involucrades en aquests conflictes, com informar les empreses sobre el risc de les seves operacions, desenvolupar guies per a les empreses sobre com adreçar la violència sexual en conflicte, o comprometre's a incloure clàusules de drets humans en la contractació de serveis militars i de seguretat privats, entre d'altres.

Veiem, doncs, un esforç extremadament tènue de l'Estat espanyol per complir amb la consecució dels drets humans en les tres vessants (protegir, respectar i remeiar) des de l'àmbit de la contractació pública. Un Pla que no es materialitza en res concret més enllà de comprometre's a incloure mesures, examinar com aplicar criteris, o limitar-se a dir que exercirà una supervisió adequada sense establir els mètodes i mitjans necessaris per dur a terme aquesta supervisió.

En l'elaboració de la Guia s'ha tingut especialment en compte que la Directiva estableix la incorporació de criteris socials en quatre moments diferents del procés de contractació: com a requisits de qualificació social de l'empresa contractista anteriors a la admissió a la licitació, com a especificacions tècniques dels contractes, com a criteris d'adjudicació i com a criteris d'execució.

Per altra banda cal assenyalar que en la implementació de la Guia s'haurà de fer especial atenció als límits que ha establert la doctrina del Tribunal de Justícia de la Unió Europea a la utilització estratègica de la contractació pública. Així, l'exigència que els criteris han de guardar relació amb l'objecte del contracte, la seva necessària publicació i concreció en l'anunci de contractació o en el plec de condicions, el fet que no es pot atorgar un poder il·limitat a l'òrgan de contractació i que s'han de respectar els principis del dret comunitari, particularment els de lliure concurrència i no discriminació.

1.4 Conclusió

De tot el que s'ha exposat fins aquí i amb el reflex de les dades i els exemples que s'han obtingut es conclou amb la idea que la contractació pública pot arribar a ser un mitjà per exigir el respecte als drets humans. Això no obstant, si bé existeix un *soft law*, especialment a nivell

internacional, que fomenta el compliment amb els drets humans en l'àmbit de la contractació pública, no és tan cert que la normativa, sobretot nacional, doni molta llibertat d'acció als òrgans de contractació a l'hora d'exigir aquest compliment ni prevegi mecanismes de seguiment, avaluació i denúncia suficients.

En aquest marc, doncs, és necessari advocar perquè les institucions competents prenguin les mesures legislatives necessàries a fi que els òrgans de contractació tinguin a la seva disposició més eines per fer complir els drets humans a les empreses licitadores i adjudicatàries de contractes públics. En qualsevol cas, els ens locals tenen un cert marge i diverses vies d'actuació a través de la contractació estratègica per complir i fer complir els drets humans; tot estrenyent la legislació actual.

2. Guia per a la protecció i promoció dels drets humans en la contractació pública

2.1 Introducció de la Guia

Les administracions públiques catalanes, com totes les administracions de l'Estat espanyol, estan obligades a respectar i potenciar el contingut dels drets humans consagrats als tractats internacionals signats per l'Estat, al Conveni Europeu dels Drets Humans del Consell d'Europa i a la Carta dels Drets Fonamentals de la UE, i a la Constitució espanyola.

Mitjançant la contractació pública les administracions públiques accedeixen al mercat d'obres, serveis i subministraments i presten de forma indirecta els seus serveis públics. Aquesta contractació suposa una elevada despesa pública.

Atesa la importància de la contractació pública en els últims anys s'ha considerat que la contractació no ha de limitar-se a ser un mitjà transparent i eficaç de provisió de béns i serveis a favor de les administracions, i que s'ha d'entendre també com una eina jurídica al servei dels poders públics per al compliment de les seves finalitats generals, de les seves polítiques públiques. Es configura d'aquesta manera la contractació pública que, mitjançant la contractació, s'han d'assolir altres finalitats d'interès general.

Les administracions públiques catalanes estan obligades a respectar i potenciar el contingut dels drets humans consagrats als tractats internacionals signats per l'Estat, al Conveni Europeu dels Drets Humans del Consell d'Europa i a la Carta dels Drets Fonamentals de la UE

Dins d'aquestes altres finalitats es troba la defensa dels valors socials i mediambientals de la nostra societat, i també hi ha de ser present la protecció i desenvolupament dels drets humans. És evident que, si la defensa i el desenvolupament dels drets humans són un objectiu primordial de totes les administracions públiques i si la contractació pública suposa una part molt important de la despesa pública, aquesta activitat s'ha de vincular a l'objectiu primordial de la defensa i protecció dels drets humans.

En aquest sentit es poden destacar dos documents de valor singular en el tractament de la responsabilitat de les empreses per violacions dels drets humans i el paper que han de tenir els Estats per evitar aquestes violacions.

En els “Principis rectors sobre les empreses i els drets humans. Posada en pràctica del marc de les Nacions Unides per protegir, respectar i remeiar” (el Consell de Drets Humans de l’ONU va fer-se seus aquests Principis rectors per mitjà de la Resolució 17/4, de 16 de juny de 2011) es diu el següent:

“Las obligaciones Internacionales de derechos humanos exigen que los Estados respeten, protejan y realicen los derechos humanos de las personas que se encuentran en su territorio y/o jurisdicción. Eso incluye el deber de proteger contra las violaciones de derechos humanos cometidas por terceros, incluidas las empresas.

Los Estados deben ejercer una supervisión adecuada con vistas a cumplir sus obligaciones Internacionales de derechos humanos cuando controlan los Servicios de empresas, o promulgan leyes a tal fin, que puedan tener un impacto sobre el disfrute de los derechos humanos. Los Estados deben promover el respeto de los derechos humanos por parte de las empresas con las que lleven a cabo transacciones comerciales”.

Per la seva part, l’Informe de la Comissió d’Afers Exteriors del Parlament Europeu, de 19 de juliol de 2016, sobre la responsabilitat de les empreses per violacions greus dels drets humans en tercers països , afirma:

“Observa que la globalización y la internacionalización crecientes de las actividades empresariales y las cadenas de suministro aumentarán la importancia de la función que desempeñan las empresas en lo referente a velar por el respeto de los derechos humanos y crearán una situación en la que los estándares, las normas y la cooperación internacionales son fundamentales para evitar violaciones de los derechos humanos en terceros países; manifiesta su profunda preocupación por las violaciones de los derechos humanos cometidas en terceros países, también como consecuencia de algunas decisiones en materia de gestión tomadas por empresas y sociedades mercantiles así como por particulares, agentes no estatales y agentes estatales; recuerda a los agentes empresariales que en sus operaciones a escala mundial tienen la responsabilidad de respetar los derechos humanos, con independencia de dónde se encuentren sus usuarios y de si el Estado de acogida cumple sus obligaciones en materia de derechos humanos;

Reitera la urgente necesidad de actuar de manera continuada, eficaz y coherente a todos los niveles, también a nivel nacional, europeo e internacional, con el fin de luchar eficazmente contra las violaciones de los derechos humanos cometidas por empresas internacionales, desde que se producen, y de abordar los problemas jurídicos derivados de la dimensión extraterritorial de las empresas y de su gestión, así como de disipar la consiguiente incertidumbre sobre la atribución de la responsabilidad por la violación de los derechos humanos;

Pide a la Unión y a los Estados miembros que adopten normas claras que dispongan que las empresas establecidas en su territorio o jurisdicción deben respetar los derechos humanos en todas sus operaciones y en todos los países y contextos en los que operan, así como en lo referente a sus relaciones comerciales, también fuera de la Unión; considera que las empresas, según su tamaño y capacidades, incluidos los bancos y otras entidades

financieras o de crédito que operan en terceros países, deben cerciorarse de que cuentan con sistemas para la evaluación de los riesgos y mitigación de los posibles efectos negativos relacionados con los derechos humanos, el trabajo, la protección del medio ambiente y los aspectos relacionados con catástrofes de sus operaciones y sus cadenas de valor; insta a los Estados miembros a evaluar periódicamente la adecuación de dichas normas y solventar las deficiencias”.

Existeix, doncs, una obligació de les empreses de respectar els drets humans, i també una obligació dels Estats d'adoptar les normes necessàries per tal de garantir que les empreses respectin els drets humans. Una forma de fer efectiu aquest respecte pot ser mitjançant la normativa que estableix les relacions entre les administracions i les seves empreses contractistes. En aquest sentit, l'exposició de motius de la nova LCSP estableix:

“Además, con el ánimo de favorecer el respeto hacia los derechos humanos, y en especial hacia los derechos laborales básicos de las personas trabajadoras y de los pequeños productores de países en vías de desarrollo, se introduce la posibilidad de que tanto los criterios de adjudicación como las condiciones especiales de ejecución incorporen aspectos sociales del proceso de producción y comercialización referidas a las obras, suministros o servicios que hayan de facilitarse con arreglo al contrato de que se trate, y en especial podrá exigirse que dicho proceso cumpla los principios de comercio justo que establece la Resolución del Parlamento Europeo sobre comercio justo y desarrollo (2005/2255, INI), en su apartado 2”.

Aquesta Guia, d'acord amb els principis exposats, i emmarcada dins de la concepció estratègica de la contractació, tracta de ser una eina senzilla i clara a l'abast de les administracions públiques catalanes per tal que puguin incorporar al seu procediment de contractació pública instruments a favor de la protecció i desenvolupament dels drets humans.

L'Ajuntament de Barcelona va prendre, mitjançant un decret de l'Alcaldia de l'any 2016, la decisió innovadora d'incloure una clàusula en la contractació pública que impedeix adjudicar licitacions a empreses que operen en paradisos fiscals.

Es tracta d'incorporar, fent una interpretació ampla de la legislació actual, “una clàusula contractual de caràcter essencial en tots els contractes públics municipals, incloent-hi les entitats que conformen el grup municipal, que estableixi que les empreses licitadores, contractistes o subcontractistes o empreses filials o empreses interposades no poden realitzar operacions financeres en paradisos fiscals, segons la llista de països elaborada per les institucions europees o avalades per aquestes o, en el seu defecte, l'Estat espanyol o fora d'ells i que siguin considerades delictives, en els termes legalment establerts, com delictes de blanqueig de capitals, frau fiscal o contra la hisenda pública” (segons la Proposta de resolució que el gerent de l'Ajuntament va elevar a Alcaldia).

Amb aquest pas, l'Ajuntament de Barcelona anava més enllà de la declaració política de ser una ciutat lliure de paradisos fiscals i, de manera pionera, regulava tècnicament en els contractes públics la seva voluntat de no tenir relació jurídica amb una empresa que, directament o mitjançant empreses pantalla o filials, desviés fons als paradisos fiscals amb

la intenció d'evadir les seves obligacions tributàries o legals. El Parlament de Catalunya va adreçar aquesta mateixa proposta al Govern per mitjà de la Moció 223/X de l'any 2015, atès que el marc legal vigent de contractació pública no estableix aquesta causa com a motiu de prohibició per a contractar.

En aquesta línia, és important destacar, com s'ha comentat en la Memòria justificativa, el Pla Nacional d'Empreses i Drets Humans (Resolució d'1 de setembre de 2017, de la Secretaria d'Estadística d'Afers Exteriors, publicada al BOE el 14 de setembre de 2017). Aquest Pla Nacional contribueix a la visió estratègica de la contractació pública, vinculant l'acció de l'Administració en els processos de compra pública amb el respecte als drets humans. En aquest sentit, el Pla estableix una sèrie de principis rectors, el cinquè dels quals estableix que:

“Las administraciones públicas ejercerán una supervisión adecuada del posible impacto sobre los derechos humanos cuando contraten los servicios de empresas para la prestación de servicios, tanto dentro como fuera del territorio español.”

Entre les mesures previstes per assolir-ho, el Pla preveu:

“El Gobierno examinará cómo aplicar criterios alineados con los Principios Rectores en relación con el Real Decreto Legislativo 3/2011, de 14 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Contratos del Sector Público, la Ley 24/2011, de 1 de agosto, de contratos del sector público en los ámbitos de la defensa y de la seguridad y otras normas vigentes en el mismo ámbito.”

El mateix Pla incideix en l'observança dels principis de la contractació pública, per poder mantenir l'harmonia entre aquestes mesures i la normativa d'aplicació:

“El Gobierno velará por el respeto estricto de los derechos humanos por parte de las empresas en las transacciones comerciales que lleve a cabo con las empresas, estableciendo las medidas necesarias de forma que no se discrimine a las PYMES, se respeten las disposiciones del Tratado de la UE sobre no discriminación, igualdad de trato y transparencia y no se añadan cargas administrativas para los poderes adjudicadores o las empresas.”

De fet, el Pla preveu expressament la inclusió de clàusules de respecte als drets humans en la contractació, tot i que són específics per als contractes en matèria de defensa. Tot i que aquest no suposa l'objecte estricte d'aquesta Guia, la clara voluntat humanitària de l'Estat en la contractació pública contribueix a justificar els seus objectius i contingut.

“El Gobierno se compromete a incluir cláusulas de respeto a los derechos humanos en la contratación de servicios militares y de seguridad privados de acuerdo con los Principios Básicos de las Naciones Unidas sobre el empleo de la fuerza y de armas de fuego por los funcionarios encargados de hacer cumplir la ley (1990), el Código de conducta para funcionarios encargados de hacer cumplir la ley (1979) y el Tratado sobre el Comercio de Armas (2013).”

En definitiva, aquest Pla, tot i que manca de força normativa, delimita una clara línia d'actuació

de les Administracions pel fet que es comprometen a vetllar pel compliment dels drets humans per part dels seus contractistes en l'àmbit de la contractació pública.

2.2 Contractació pública i drets humans

L'objecte de la Guia és garantir la protecció i la realització dels drets humans mitjançant la contractació pública. La Guia tracta de facilitar als òrgans de contractació la incorporació de clàusules socials tendents a la garantia dels drets humans per part de les entitats contractistes en totes les fases del procediment de contractació. Aquestes clàusules poden introduir-se com a criteris d'admissió, criteris d'adjudicació o condicions especials d'execució de compliment obligatori al llarg de l'execució del contracte. Aquest objecte s'ha d'entendre limitat als drets humans reconeguts a determinats textos legals d'aplicació a l'Estat espanyol, concretament als següents textos legals:

- Conveni Europeu dels Drets Humans, Consell d'Europa, 1950
- Carta Social Europea, Consell d'Europa, 1996
- Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals, Nacions Unides, 1966
- Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics, Nacions Unides, 1966
- Conveni europeu sobre l'exercici dels drets de la infància, Consell d'Europa, 1996
- Carta dels drets fonamentals, Unió Europea, 2000
- Conveni de protecció de la infància contra l'explotació i l'abús sexual, Consell d'Europa, 2007
- Convenis bàsics de l'OIT
- Constitució espanyola de 1978, articles 10 a 38

Consegüentment, tots els drets humans es tracten de protegir. Per aquesta tracten, en primer lloc, de pre-humans anteriors limitant empreses que vulnerin els d'afavorir-ne la protecció i positives a favor de les em-protecció i la realització, i, les empreses que vulnerin

L'objecte de la Guia és garantir la protecció i la realització dels drets humans mitjançant la contractació pública

reconeguts en aquets textos són els que raó les mesures que es proposen venir la vulneració dels drets l'accés a la contractació a les drets humans; en segon lloc, la realització amb mesures preses que en garanteixin la en tercer lloc, de penalitzar aquests drets.

Quan es pot entendre que ha vulnerat els drets humans?

d'una empresa de seguretat, tortures en una presó a Iraq, o quan és condemnada per negar el dret a l'aigua a determinades comunitats locals. Els drets violats poden ser diversos, a través de pràctiques com:

una empresa contractista

Per exemple, tractant-se

quan es demostra que ha comès

una empresa de subministrament d'ai-

- tractes inhumans o degradants als empleats i les empleades (article 3 del Conveni Europeu dels Drets Humans, article 4 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, article 7 del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics)

- discriminació dels treballadors i les treballadores (article 7 del Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals, article 21 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, article 3 del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics)

- treballs forçats o obligatoris (article 4 del Conveni Europeu dels Drets Humans, article 5 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, article 7 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics)

- prohibició de crear o formar part de sindicats lliures (article 8 del Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals, article 11 del Conveni Europeu dels Drets Humans, article 12 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, article 22 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics)

La vulneració dels drets humans només s'entén comesa, en el marc d'aquesta Guia, quan existeixi una resolució administrativa ferma o una sentència ferma que condemni l'empresa per vulnerar els drets humans.

La resolució administrativa ferma pot haver estat dictada per una administració de l'Estat espanyol o d'un altre Estat democràtic, i sempre ha de fer referència a condemnes per la vulneració de drets humans continguts en les disposicions esmentades abans.

La sentència ferma pot haver estat dictada per tribunals espanyols ordinaris o pel Tribunal Constitucional, o per tribunals d'altres països, també ordinaris o constitucionals, però sempre que es tracti de sentències en les quals es condemni per la vulneració de drets humans continguts en les disposicions esmentades abans.

També s'entén comesa una vulneració dels drets humans, en el marc d'aquesta Guia, quan existeixi una condemna realitzada per una organització internacional d'especial rellevància, com per exemple les Nacions Unides, i reconeguda per l'Estat espanyol.

Actualment, al Regne Unit no només són els tribunals els que poden dictaminar sobre una violació de drets humans que tingui efectes en la contractació pública. Així, el Comitè de Drets Humans del Parlament del Regne Unit, en el seu Informe de drets humans i empreses de 2017, recorda que “les empreses, de les quals els tribunals o el Punt de Contacte Nacional [de l'OCDE] hagin determinat que han comès abusos, o un acord extrajudicial [en el marc d'un procediment judicial] indiqui que han comès abusos de drets humans, també haurien d'excloure's dels contractes amb el sector públic per un període definit i significatiu”.

En aquest sentit, l'organització Lawyers for Palestinian Human Rights va denunciar l'any 2013 que l'empresa de seguretat G4S havia comès violacions de drets humans als Territoris Palestins Ocupats. Arran d'aquesta denúncia, el Punt de Contacte Nacional de l'OCDE al Regne Unit va poder constatar aquestes violacions. Malgrat això, aquesta troballa no va ser suficient per impedir l'adjudicació d'un nou contracte públic a aquesta empresa per part del Govern, cosa que va ser objecte d'una dura crítica per part de l'organització.

No formen part d'aquesta Guia la incorporació de clàusules socials com les relatives a l'elimina-

ció de la discriminació per raó de gènere, la lluita contra l'atur, la protecció de la salut en el lloc de treball o d'altres similars que, si bé tenen relació directa amb els drets fonamentals (igualtat, dret al treball o a la salut), tenen un règim especial atès que formen part de les condicions especials de caràcter social i han estat desenvolupades per altres guies.

2.3 Marc normatiu

Els textos legals en els quals es fonamenta aquesta Guia, pel que fa a la regulació de la contractació pública, són els següents:

- Directiva 24/2014/UE, de 26 de juliol, de contractació pública (2014)
- Llei 9/2017, de 8 de novembre, de Contractes del Sector Públic, per la que es trasposen a l'ordenament jurídic espanyol les Directives del Parlament Europeu i del Consell 2014/23/UE i 2014/24/UE, de 26 de febrer de 2014 (2017)

2.4 Àmbit subjectiu de la Guia

Aquesta Guia s'adreça als poders locals de Catalunya, a les administracions públiques i a les seves empreses municipals amb participació majoritària pública. També pot ser un text de referència per a la resta de poders locals de l'Estat espanyol.

Pel que fa a la part que contracta amb l'administració, la Guia s'adreça als i les contractistes i als i les subcontractistes. Les empreses contractistes han de garantir que les subcontractistes compleixen amb les condicions d'execució establertes en aquesta Guia. En tot cas, les empreses subcontractistes estan obligades davant de la contractista, que assumeix tota la responsabilitat en l'execució del contracte davant de l'administració.

2.5 Àmbit material d'aplicació de la Guia

La Guia té com a objecte tots els contractes públics, ja siguin de dret administratiu o de dret privat, adjudicats per les entitats contractants a què es fa referència en l'apartat anterior. Les mesures per afavorir els drets humans es poden incloure, en funció de les característiques del contracte, en les següents fases del procediment de contractació:

- Fase de preparació. Definició de condicions especials de contractació
- Fase de selecció. Criteris de solvència i admissió
- Fase d'adjudicació. Valoració de les ofertes de les empreses licitadores
- Fase d'execució. Condicions d'execució, sanció i resolució

Les mesures establertes en aquesta Guia s'han d'incloure als plec de clàusules administratives particulars (o PCAP) o bé als plec de condicions tècniques, i la figura de la persona responsable del contracte és qui les ha de fer efectives.

Aquesta Guia té caràcter general i la seva aplicació concreta dependrà del tipus de contracte i del procediment de licitació. Atesa la finalitat estratègica d'aquesta Guia, la defensa i la realització dels drets humans, la incorporació d'aquests criteris no comporta en cap cas un avantatge específic i concret en el contracte per a alguna de les empreses contractistes. Per aquesta raó, la defensa i la realització dels drets humans pot ser present en tot tipus de contracte públic, al marge del seu objecte.

2.6 Mesures que es poden introduir en el procés de contractació

La Guia s'ha de considerar com l'establiment de pautes orientatives d'actuació, que l'òrgan de contractació ha de concretar atenent al tipus i quantia de contracte.

Vinculació de les mesures amb l'objecte del contracte

Les mesures que cal introduir en el procés de contractació per tal de fer efectiu el respecte dels drets humans han de guardar, en principi, una relació amb l'objecte del contracte. Així ho estableixen la Directiva 2014/24/UE i la jurisprudència comunitària (entre d'altres, la sentència STJU Wienstram C-448/01). En el mateix sentit, l'article 145.6 de la LCSP estableix que "se considera que un criterio de adjudicación está vinculado al objeto del contrato cuando se refiera o integre las prestaciones que deban realizarse en virtud de dicho contrato, en cualquiera de sus aspectos y en cualquier etapa de su ciclo de vida". Així doncs, les condicions que es puguin introduir en les fases de preparació, admissió, selecció o execució del contracte haurien d'estar referides específicament a les obres, subministraments o serveis objecte del contracte.

Això no obstant, la necessitat imperant de la protecció i la defensa dels drets humans fa que s'hagi de considerar com una intervenció transversal que ha d'estar present en tots els contractes. No es tracta de clàusules socials que imposin obligacions de fer a les empreses contractistes i que, com a tals, hagin de mantenir una relació concreta amb l'objecte del contracte, com la prestació d'un servei de transport amb energia verda, o la prestació d'un altre servei per part de persones amb dificultats d'inserció laboral. Tota empresa que tingui la intenció de contractar amb l'Administració ha de respectar els drets humans. El que s'imposa és, doncs, un deure de respecte dels drets humans, un comportament ètic i una prohibició de fer. Per aquesta raó s'introdueixen mesures en el procés de contractació que pretenen garantir aquest comportament, com a mesures transversals i objectives que són concreció d'una finalitat estratègica de la contractació pública.

Aquestes mesures sí que han de respectar els principis fonamentals de la contractació comunitària, com la lliure concurrència, la llibertat d'accés a les licitacions, la publicitat

i la transparència dels procediments, la no discriminació i la igualtat de tracte entre els candidats.

D'acord amb els criteris anteriors, a continuació s'enumeren les mesures que es poden introduir en les diverses etapes del procés de contractació.

2.6.1 Mesures que es poden introduir en la preparació del contracte

L'òrgan de contractació, en la definició de les clàusules essencials, ha d'establir l'obligació del respecte dels drets humans inclosos en les normes de referència.

2.6.2 Mesures que es poden introduir com a criteris d'admissió de les empreses contractistes

En l'àmbit dels drets humans, la nova LCSP 2017 i, en particular, els articles 71 i 72 determinen que no poden contractar les empreses que:

- hagin estat condemnades per tràfic d'éssers humans
- hagin comès delictes contra els drets dels treballadors
- hagin estat condemnades per mitjà d'una sanció ferma per infraccions en matèria d'estrangeria
- hagin estat sancionades amb caràcter ferm per infracció greu en matèria professional d'integració laboral i d'igualtat d'oportunitats i no discriminació de les persones amb diversitat funcional

En aquest marc, la prohibició de contractar i la determinació de la seva durada es duen a terme de conformitat amb l'article 72 de la LCSP 2017. Tot i aquest marc legal clarament definit i pautat, en el context d'aquesta Guia es proposa l'ampliació dels supòsits de manera que qualsevol vulneració de drets humans declarada per resolució judicial o administrativa ferma, sigui emesa en territori de l'Estat espanyol o a l'estranger (i incloent-hi qualsevol tipus d'acord extrajudicial a què s'arribi en el marc del procés), o per resolució d'organitzacions internacionals rellevants pugui esdevenir clàusula d'exclusió de la licitació.

Així, caldrà tenir molt en compte tot tipus de resolució de les Nacions Unides, la Unió Europea, l'OCDE, etc., així com els informes, les opinions consultives, les notes interpretatives o altres documents que puguin emetre en aquest sentit, com per exemple la base de dades en procés d'elaboració per les Nacions Unides que conté els noms de les empreses que han participat, de manera il·legal, en la vulneració dels drets humans en els territoris palestins ocupats. L'existència d'aquestes resolucions i bases de dades esdevenen, doncs, una eina essencial per a la determinació de les vulneracions dels drets més bàsics de la ciutadania i, en especial, obre una finestra clau per poder denunciar les vulneracions de drets humans en contextos de conflicte armat i/o ocupació il·legal.

El Consell de Drets Humans de les Nacions Unides va aprovar la Resolució 31/36, de 24 de març de 2016, en què recorda, en el marc de l'ocupació israeliana il·legal del territori palestí (incloent-hi Jerusalem Oriental i el Golan sirí), que les empreses tenen la responsabilitat de respectar els drets humans i el dret internacional humanitari, entre altres coses, abstenint-se de contribuir a les violacions dels drets humans derivades d'un conflicte, sigui mitjançant transaccions financeres, inversions, compres, adquisicions, préstecs i la prestació de serveis, així com altres activitats econòmiques i financeres.

D'acord amb el paràgraf 17 d'aquesta Resolució, les Nacions Unides crearan una base de dades que inclogui totes les empreses que hagin dut a terme algun tipus d'activitat en el territori ocupat de Palestina. La llista d'activitats és extensa i inclou:

- la provisió d'equipaments i materials que facilitin la construcció i l'expansió dels assentaments il·legals israelians i el mur, i infraestructures associades
- la provisió d'equipaments de vigilància i identificació per als assentaments, el mur i els punts de control directament relacionats amb els assentaments
- la provisió d'equipaments per a la demolició de cases i propietats, la destrucció de granges, horts, hivernacles, oliveres i altres cultius
- la provisió de serveis de seguretat, equipaments i materials a empreses que operen en els assentaments
- la provisió de serveis per al manteniment i l'existència dels assentaments, transport inclòs
- l'execució d'operacions financeres i bancàries per al desenvolupament, l'expansió i el manteniment dels assentaments i les seves activitats, incloent-hi hipoteques i préstecs per al desenvolupament d'empreses
- l'ús de recursos naturals, especialment l'aigua i la terra, amb finalitats empresarials
- la pol·lució i l'abocament de residus en els pobles de Palestina o el trasllat cap a ells
- l'impediment del desenvolupament dels mercats financer i econòmic palestins, així com pràctiques que posen les empreses palestines en desavantatge, incloent-hi restriccions en el moviment dels béns, els serveis i les empreses i les traves administratives i legals
- l'ús dels beneficis i les reinversions d'empreses que pertanyin, totalment o parcialment, als colons per al desenvolupament, l'expansió i el manteniment dels assentaments

Un cop aprovada aquesta base de dades, haurà de ser tinguda molt en compte pels òrgans de contractació, atès que contindrà informació molt valuosa sobre aquelles empreses que estan cometent vulneracions de drets humans i que, per tant, haurien de quedar excloses dels processos de licitació. En tant que es tractarà d'una base de dades dinàmica, que

s'anirà alimentant progressivament, serà necessari consultar-la regularment.

D'altra banda, pensant en una segona mesura, l'òrgan de contractació, com a condició perquè les empreses participin en la licitació, pot sol·licitar l'aportació de la documentació necessària que acrediti el respecte dels drets humans. En concret, d'acord amb aquesta clàusula les empreses licitadores han de manifestar el compliment dels drets humans mitjançant la presentació d'una declaració responsable.

La declaració responsable és un document subscrit per l'empresa licitadora en el qual manifesta que en tota la seva activitat, i en la de les entitats filials que en depenguin, es respecten els drets humans, i que es mantindrà aquest respecte al llarg de tot el període d'execució del contracte. Per a això, els PCAP han de llistar els tractats i els articles de la Constitució en els quals es contenen els drets humans que s'han de respectar.

La declaració responsable ha de més alt de l'empresa, ha de es duren a terme per tal drets humans i s'ha de fer el personal de l'empresa. un monitoratge intern del cions compromeses i pre-dels incompliments que es

Els PCAP han de llistar els tractats i els articles de la Constitució en els quals es contenen els drets humans que s'han de respectar

ser aprovada pel nivell directiu precisar quines actuacions de garantir el respecte dels pública i difondre entre tot També s'ha de preveure compliment de les actua-veure les reaccions davant puguin detectar.

Si un licitador no aporta la que s'hagi exigint en els PCAP, la metre, d'acord amb la previsió ge-

El compliment del respecte i la protecció dels drets humans pot definir-se en els PCAP com a condició especial d'execució del contracte, d'obligació essencial del contracte (article 200.3 en relació amb l'article 211.f de la LCSP-2017). D'aquesta manera, la falsedat o l'incompliment en el contingut de la declaració responsable comportaran, un cop adjudicat el contracte, la resolució contractual. D'acord amb l'article 202.4 de la LCSP 2017, a més, el compliment de les condicions especial d'execució és extensible a les empreses subcontractistes.

declaració responsable en cas seva proposta no es podrà ad-neral de l'article 95 de la LCSP-2017.

A continuació s'exposa l'exemple de declaració responsable.

**D. ___, AMB N.I.F. O DOCUMENT QUE EL SUBSTITUEIXI ___, EN NOM PROPI O EN REPRESENTACIÓ DE L'EMPRESA ___ i amb plena capacitat d'obrar ,
DECLARA SOTA LA SEVA RESPONSABILITAT:**

- a) Que no ha estat condemnada mitjançant resolució judicial o administrativa ferma (sigui nacional o internacional) per qualsevol vulneració dels drets humans recollits en les disposicions nacionals i en els tractats internacionals subscrits per l'Estat espanyol.
- b) Que es compromet a actuar amb la diligència deguda efectiva i responsable per tal d'assegurar el respecte als drets humans al llarg de tota l'execució del contracte, permetent i facilitant les funcions de supervisió de l'entitat contractant encaminades a acreditar-ho.
- c) Que es compromet a actuar amb la diligència deguda efectiva i responsable perquè les obligacions en matèria de drets humans siguin tingudes en compte per part de totes les empreses subcontractistes que participin en l'execució del contracte, i a informar l'entitat contractant en

cas de conèixer algun incompliment per part seva.

d) Que l'empresa i les seves empreses subcontractistes no estan condemnades per resolució administrativa ferma (d'organismes internacionals com Nacions Unides, l'OCDE, etc.) per vulneració dels drets humans d'acord amb l'ordenament jurídic espanyol i els tractats internacionals subscrits per l'Estat espanyol.

e) Que l'empresa i les seves empreses subcontractistes no són còmplices de cap vulneració d'un tractat internacional subscrit per l'Estat espanyol.

f) Que els treballadors i les treballadores de l'empresa licitadora i les subcontractistes no han estat condemnades per vulneració dels drets humans en el marc de la seva tasca professional.

g) Que els treballadors i les treballadores han estat formades en matèria de drets humans i de dret internacional humanitari i/o que l'empresa els oferirà aquesta formació al llarg de l'execució del contracte.

h) Que, en el marc de la producció del bé o subministrament o de la prestació del servei, particularment en les fases inicials com la fase d'extracció de materials, l'empresa i les seves empreses subcontractistes no han vulnerat els drets humans.

i) Que els productes i els serveis objecte del contracte no s'han provat sobre població civil ni en situacions d'ocupació il·legal d'un territori.

L'exigència de certes mesures a les empreses licitadores i/o contractants pot ser, en ocasions, una tasca (gairebé) impossible. Així, per exemple, en l'àmbit de l'electrònica és molt difícil acreditar que es coneix l'origen dels equipaments que s'estan proporcionant a l'autoritat contractant, i molt menys acreditar que al llarg de la cadena de producció les diverses empreses compleixen amb els drets humans (atès que en aquest àmbit no existeixen gaires alternatives de fabricació justa). I quan parlem de petites i mitjanes empreses, el compliment de les mesures requerides esdevé un esforç encara major. Per aquest motiu, cal tenir present que en ocasions, tot depenent de l'objecte del contracte, el tipus de contracte, els possibles licitadors i altres criteris semblants, pot convenir més parlar de "diligència deguda", de requerir a les empreses licitadores i/o contractants una diligència deguda efectiva en la relació amb els proveïdors i proveïdores.

En tercer lloc, els PCAP també poden establir com a condició de participació en la licitació que les empreses licitadores incorporin a la seva oferta la cadena de subministraments. L'objectiu és identificar totes les empreses que formen part de la producció del bé o servei objecte del contracte i que es pugui comprovar que aquestes empreses són respectuoses amb els drets humans. La principal finalitat d'aquesta exigència es dissuadir la presentació de les empreses que en la seva cadena de subministrament puguin incloure empreses que vulnerin els drets humans. Aquesta exigència troba suport normatiu a l'article 89.1.g de la LCSP 2017.

Aquesta exigència es qualificaria segons el que s'ha manifestat en matèria de protecció dels drets humans en l'apartat anterior. La seva aplicació es pot limitar, si es considera proporcionat, als contractes d'obres i serveis harmonitzats.

Si, en informar de la cadena de producció, s'identifiquen empreses que han estat condemnades per sentència ferma (o un altre dels mitjans comentats anteriorment) com a vulneradores dels drets humans, es requerirà al licitador o la licitadora que trenqui la relació amb elles i, en cas que la mantingui, se l'exclourà del procediment de licitació.

Si al llarg del procediment d'execució del contracte es comprova que empreses de la cadena de producció són condemnades per vulneració dels drets humans, es requerirà a l'empresa contractista que trenqui la relació amb aquesta empresa i, en cas que la mantingui, es resoldrà el contracte d'acord amb el que s'ha assenyalat anteriorment.

A continuació es mostra el redactat de l'obligació essencial que estableix aquest apartat:

ALTRES OBLIGACIONS DE L'EMPRESA ADJUDICATÀRIA EN MATÈRIA DE DRETS HUMANS

1. Informar l'òrgan de contractació de la cadena de valor, de manera que s'exposi el desenvolupament de les activitats de l'organització empresarial de l'empresa contractista en totes les fases de producció (fases d'extracció de materials i de prova incloses), així com les empreses subcontractistes.

2. Informar l'òrgan de contractació dels mitjans que utilitzarà l'empresa contractista a fi d'influir en les polítiques de les empreses proveïdores i evitar així les vulneracions dels drets humans.

La Modern Slavery (Transparency in Supply Chains) Bill 2017, que està pendent d'aprovació al Regne Unit, és l'encarregada de modificar la Modern Slavery Act 2015 a fi d'enfortir les provisions relatives a la transparència en les cadenes de subministrament pel que fa a l'esclavatge i el tràfic humà.

Si s'aprova la versió que s'està tramitant, la secció 54 de la Modern Slavery Act 2015, que requereix a algunes companyies la publicació d'una declaració anual sobre les accions que han dut a terme per eradicar l'esclavatge i el tràfic humà de la seva organització i de la dels seus subministradors, serà esmenada de manera que:

- alguns continguts de la declaració passaran de ser voluntaris a obligatoris

- si una organització declara que no ha fet res per eradicar l'esclavatge i el tràfic humà, haurà d'explicar per què

- les autoritats públiques també estaran obligades a fer aquesta declaració

- el secretari d'estat haurà de publicar en un lloc suficientment accessible la llista de totes les organitzacions comercials que estan obligades a publicar la declaració

A més, es proposa que es modifiqui la llei 57 de la Public Contracts Regulations 2015 a fi que aquell licitador que no compleixi amb l'obligació de publicar la declaració (quan hi estigui obligat) serà exclòs dels procediments de contractació pública.

2.6.3 Mesures que es poden introduir com a criteris d'adjudicació

L'anunci de licitació i els PCAP poden establir que les empreses licitadores incorporin a l'oferta un programa de *compliance* de l'empresa en el qual es faci referència de forma específica a la protecció i la realització dels drets humans.

Els programes de *compliance* són un conjunt d'eines de caràcter preventiu que tenen l'objectiu d'evitar que, en el marc de l'empresa que els adopta, es vulnerin les normes de caràcter penal, així com altres tipus de normativa, codis ètics, polítiques internes i altres disposicions adoptades a fi d'evitar sancions eventuais que puguin generar responsabilitat jurídica a l'empresa.

Tot i no ser obligatoris, els programes de *compliance* també permeten demostrar, davant de les autoritats i de terceres persones, que l'empresa compleix i està compromesa no només amb la legalitat sinó també amb les bones pràctiques del seu sector i d'altres que es proposi l'organització. La introducció de mesures de protecció i de realització dels drets humans confereix sens dubte un valor afegit a l'empresa i a les seves activitats.

El programa de *compliance*, per ser valorat positivament, ha d'incloure un model intern d'organització i gestió que garanteixi la protecció i la defensa dels drets humans. Els PCAP poden ponderar el contingut exigible al programa de *compliance* atenent al tipus i quantia del contracte.

La puntuació de l'aportació d'un document de *compliance* ha de ser limitada per tal d'evitar que es pugui considerar discriminatòria atès el cost que pot suposar l'elaboració d'aquest document per part d'empreses de mida mitjana i petita.

D'acord amb les previsions de l'article 127.2 LCSP 2017, també es pot establir com a criteri d'adjudicació l'aportació del certificat ISO 20400 com a etiqueta social en la mesura en què proporciona informació sobre l'estratègia d'adquisicions i processos de les empreses, definint els principis de sostenibilitat de les adquisicions en termes de transparència, respecte dels drets humans i comportament ètic.

Amb tot això, es proposa el següent redactat de criteri d'adjudicació.

CRITERIS PER A L'ADJUDICACIÓ DEL CONTRACTE

1. Els criteris per a l'adjudicació del contracte són els següents:

CRITERIS VALORATS MITJANÇANT UN JUDICI DE VALOR:

- Disposició en l'execució del contracte d'un pla de compliment normatiu en matèria de drets humans en què figuri l'establiment de polítiques i procediments adequats i suficients per garantir que l'empresa licitadora, inclòs, si s'escau, el seu personal directiu, empleats i empleades i agents vinculats, compleix amb el marc normatiu aplicable en matèria de drets humans Fins a 2 punts

CRITERIS VALORATS MITJANÇANT FÓRMULES O DE FORMA AUTOMÀTICA:

- Presentació del certificat ISO 20400 Fins a 2 punts

Cal recordar que en el procés de valoració de les ofertes, els òrgans administratius de valoració poden requerir informes específics a les organitzacions socials i ciutadanes per a la verificació de les consideracions socials i ambientals, també en matèria de protecció i defensa dels drets humans, d'acord amb l'article 157.5 de la LCSP 2017.

2.6.4 Mesures que es poden introduir en l'execució del contracte

Els òrgans de contractació poden establir, com a condició especial en relació amb l'execució del contracte, el respecte dels drets humans per part de les empreses licitadores, i els seus subcontractistes, al llarg de tot el procés d'execució del contracte. Aquesta condició ha de constar en l'anunci de licitació i als PCAP.

Les condicions especials s'han de precisar, a més, en el document de formalització del contracte. Són obligacions que l'empresa licitadora seleccionada ha de complir en l'execució del contracte. En aquest cas, evidentment, l'obligació és el respecte dels drets humans.

L'incompliment de la condició essencial de respectar els drets humans per part de l'empresa adjudicatària es determina, mentre s'està executant el contracte, a través de les resolucions establertes a l'apartat 2.2 d'aquesta Guia, i l'empresa pot ser condemnada per vulneració dels drets humans en actuacions que s'hagin produït abans o al llarg de l'execució del contracte.

L'incompliment de la condició especial pot comportar:

- Imposició d'una sanció, d'acord amb els articles 192.1 i 202.1 de la LCSP 2017
- Resolució del contracte, d'acord amb els articles 211.f de la LCSP 2017

A continuació es presenta l'exemple de clàusula:

ALTRES OBLIGACIONS DE L'EMPRESA ADJUDICATÀRIA EN MATÈRIA DE PROTECCIÓ DELS DRETS HUMANS

1. A més d'estar obligat a complir totes les obligacions establertes en la normativa vigent, l'empresa adjudicatària també ha de complir les obligacions essencials següents:

a) El compliment i la promoció dels drets humans previstos en els tractats subscrits per l'Estat i en altres disposicions d'aplicació tant a nivell nacional com internacional. L'empresa adjudicatària ha d'acceptar que els serveis de l'entitat contractant puguin realitzar les comprovacions necessàries per verificar aquest compliment. En especial, l'empresa adjudicatària ha de col·laborar activament amb la persona responsable del contracte a l'hora d'acreditar el compliment d'aquestes obligacions.

b) La comunicació a l'òrgan de contractació de les possibles vulneracions de drets humans de les quals tingui constància, tant en els processos de contractació pública com durant l'execució del contracte.

c) La col·laboració amb l'òrgan de contractació en les comprovacions a què fa referència l'apartat a) d'aquesta clàusula. Igualment, l'empresa adjudicatària ha d'aportar la informació que li sigui sol·licitada amb la finalitat d'acreditar el compliment dels drets humans, així com la que la legislació de transparència i els contractes del sector públic imposin a les empreses adjudicatàries, sense perjudici del compliment de les obligacions de transparència que corresponguin de forma directa per previsió legal.

d) La transmissió a l'òrgan de contractació de la cadena de valor, de manera que s'exposi el desenvolupament de les activitats de l'organització empresarial de l'empresa adjudicatària en totes les fases de producció.

d) Per acreditar les anteriors obligacions, l'empresa adjudicatària ha de signar una declaració responsable sota la seva responsabilitat.

2. Aquestes obligacions són exigides igualment a totes les empreses subcontractistes que participin en l'execució del contracte.

Com s'ha avançat, l'incompliment d'aquestes obligacions ja suposaria, sense necessitat d'una major previsió als plecs, una causa de resolució del contracte, atès que així ho preveu la normativa d'aplicació. No obstant això, com és pràctica habitual i amb l'ànim de reforçar el caràcter pioner i didàctic d'aquesta Guia, aquesta causa de resolució es podria disposar expressament als plecs:

CAUSES DE RESOLUCIÓ

Són causes de resolució del contracte:

a) L'incompliment de les obligacions en matèria de drets humans previstes als plecs.

2.6.5 Mesures de seguiment i control

Un cop formalitzat el contracte, la persona responsable ha de supervisar de forma periòdica el compliment de les obligacions que s'hagin imposat com a condicions essencials a l'empresa adjudicatària i, si escau, als subcontractistes.

Pel que fa a la figura de la persona responsable del contracte, l'article 62 de la LCSP 2017 estableix la possibilitat que els òrgans de contractació puguin designar-ne un o una, al qual correspondrà supervisar l'execució del contracte i adoptar les decisions i dictar les instruccions necessàries amb la finalitat d'assegurar la realització correcta de la prestació pactada, dins de l'àmbit de facultats atribuïdes.

La majoria dels òrgans de contractació, en absència de normativa de desenvolupament, no atribueixen comeses clares de supervisió als responsables del contracte, i molt menys amb caràcter específic quan es tracta de la vigilància de clàusules socials i ambientals, carència que és traslladable al respecte dels drets humans. Les causes poden ser diverses, com ara l'absència de personal especialitzat, l'acumulació de tasques concurrents en el responsable del contracte, la despreocupació per la supervisió d'aspectes innovadors, etc.

Existeixen tot un seguit de mecanismes per a un major seguiment i control per part de l'Administració pública de l'execució dels contractes, amb especial èmfasi en el seguiment de les clàusules de drets humans que es proposen en aquesta Guia.

Així, per exemple, es pot establir del contracte, l'empresa ad-
qüestionari de seguiment,
o bé que la persona res-
realitzi una inspecció
diments, o la partici-
part de l'empresa ad-
tractistes (en la mesu-
en tallers sobre drets
experiències euro-
imposat mecanismes
trol (Malmö -Suècia- o
de residus intermuni-
per exemple), s'ha com-
adjudicatàries hi responen

**En algu-
nes ciutats eu-
ropees en què s'han
imposat mecanismes de
seguiment i control (Malmö
-Suècia- o l'empresa de gestió
de residus intermunicipals Li-
por -Portugal-, per exemple),
s'ha comprovat que les em-
preses adjudicatàries hi
responen positiva-
ment.**

que, dins del procés d'execució
judicatària respongui un
amb un model d'avaluació,
ponsable de seguiment
d'instal·lacions i proce-
pació obligatòria per
judicatària i subcon-
ra que sigui possible)
humans. En algunes
pees en què s'han
de seguiment i con-
l'empresa de gestió
pals Lipor -Portugal-,
provat que les empreses
positivament.

És important remarcar aquí que, drets humans pot constituir un motiu
si bé en ocasions la violació dels
de resolució del contracte, els proces-
sos de seguiment i control també poden servir per corregir els impactes adversos als drets hu-
mans que s'hagin identificat (compensació financera, reparació, etc.), a fi d'afavorir un canvi en
el comportament de les empreses adjudicatàries i una major conscienciació sobre la necessitat
de compliment amb els drets humans. En aquest sentit, cal actuar d'acord amb el principi de
proporcionalitat, mesurar el grau de voluntarietat i coneixement del comportament empresarial
i introduir-hi mesures, que no necessàriament hagin de ser penalitzadores (poden ser també co-
rectores o dissuasives).

En l'àmbit de la responsabilitat social corporativa, la ciutat de Malmö, a Suècia, aplica un exitós sistema de verificació i control de l'execució dels contractes públics per part de les empreses contractistes. Si bé a l'inici aquest sistema es va aplicar de manera pilot en sectors com el material informàtic, mobiliari i material d'oficina, es pretén anar incorporant nous sectors. El sistema es basa en quatre elements:

- el codi de conducta: una llista de compromisos que les empreses licitadores han de subscriure com a part de l'oferta que presenten. La no acceptació implica la seva exclusió automàtica.

presa contractista. Atesa l'absència de regulació específica, totes aquestes funcions i mesures s'haurien d'establir expressament als plecs.

En aquest sentit, també es podrien dur a terme auditories sistemàtiques de les tasques de supervisió dutes a terme pel/s o les responsable/s del contracte a fi d'avaluar el compliment de l'execució dels contractes.

Els mecanismes de seguiment i control de les empreses licitadores i contractistes que es proposen en aquesta Guia es veuran reforçats per la futura creació d'un centre d'estudi i d'avaluació sobre els impactes de les empreses catalanes amb inversions a l'exterior. Aquest centre, proposat en la Resolució 359/XI del Parlament, disposarà d'instruments que vetllin pel compliment de la legislació vigent en l'àmbit dels drets humans per part de les empreses, amb participació de la societat civil, del Govern i del Parlament.

A més, des de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament s'ha encarregat a un grup de recerca de la Universitat Rovira i Virgili l'elaboració d'una proposta de codi ètic de respecte dels drets humans i de la igualtat de gènere per a la internacionalització responsable de les empreses catalanes i dels seus mecanismes d'implementació i seguiment.

A la Resolució mencionada, d'altra banda, el Parlament català es mostra favorable a “la creació d'un instrument internacional jurídicament vinculant que garanteixi el compliment de les obligacions en matèria de drets humans per part de les empreses transnacionals i altres empreses, i dóna suport al Grup de Treball del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides que té el mandat d'elaborar aquest instrument”.

Una altra iniciativa dirigida als òrgans de contractació en el si de l'Administració local que s'hauria d'estructurar, si escau i si els recursos ho permeten, mitjançant desenvolupament normatiu, és l'establiment de comissions de seguiment en matèria de drets humans, com ja existeixen en la pràctica en el cas de les clàusules socials. Aquí pren especial rellevància el paper de les ONG i altres plataformes civils, que, sense potestats orgàniques, sí que podrien tenir un paper important com a denunciants i informadores a aquestes comissions. També poden actuar amb aquesta mateixa finalitat el Síndic de Greuges o els síndics municipals.

No podem obviar l'article 334 de la nova LCSP 2017, que estableix l'elaboració d'una estratègia de contractació pública als diferents nivells d'Administració pública. Així doncs, també a Catalunya caldrà incorporar al pla o l'estratègia corresponent les mesures d'impuls, seguiment i verificació de la protecció dels drets humans al si de la contractació pública.

Durant les últimes dècades la indústria electrònica s'ha convertit en una de les més grans de l'economia mundial, amb 18 milions de persones que hi treballen. De fet, un de cada cinc ordinadors a Europa el compra el sector públic, que gasta anualment més de 90.000 milions d'euros en productes electrònics. Això no obstant, els treballadors i les treballadores de la manufactura en molts països estan exposades a vulneracions de drets humans com la violació de la llibertat d'associació, el treball forçós, el treball infantil, els salaris indignes, la falta de protecció de la salut i la seguretat a la feina, i la discriminació.

La fundació Electronics Watch és una organització de supervisió independent que ofereix a les institucions afiliades un servei de monitoratge independent sobre les condicions de treball a les fàbriques on es produeixen els béns objecte del contracte (sempre en l'àmbit de l'electrònica). La fundació ha elaborat unes clàusules d'execució del contracte que es fan públiques ja en els plecs i que contenen un codi de normes laborals que regiran el monitoratge.

Així, per exemple, les empreses contractistes tenen obligacions com divulgar el nom de les fàbriques d'assemblatge i el de les fàbriques d'alt risc de components, així com un inventari químic de cada fàbrica i producte o component; permetre l'accés a la fàbrica després de la detecció del risc d'incompliment, elaborar un informe sobre l'estratègia de salaris dignes i, quan calgui, elaborar un informe sobre la correcció de l'incompliment d'algunes de les mesures.

El setembre de 2017, Electronics Watch ha publicat una Guia per ajudar les empreses contractistes a complir les condicions contractuals de diligència deguda efectiva per part de l'empresa contractista, a través del sistema "Compliment o justificació", de manera que només en cas de no col·laborar amb EW segons les seves capacitats i l'ajuda de la fundació l'empresa contractista es pot veure exposada a una resolució del contracte. La Guia per a les empreses contractistes es pot consultar aquí: http://electronicswatch.org/guia-per-als-contractistes-setembre-de-2017_2525991.pdf

Epíleg

A càrrec de l'Observatori de Drets Humans i Empreses a l'Orient Mitjà i al Nord d'Àfrica

Acabar amb la impunitat empresarial, començar des del que és de totes

En les darreres dècades d'hegemonia del model neoliberal, hem assistit a la progressiva concentració del capital en grans conglomerats empresarials amb un enorme poder econòmic, però també polític. El pes polític d'aquests grans conglomerats, que tenen la capacitat d'influir en decisions governamentals, posicionen homes i dones polítiques en els seus òrgans de direcció, i fan xantatge als estats amb les seves desinversions, es reflecteix especialment en la instauració d'un entramat de normes vinculants per als estats que garanteix la impunitat de les accions empresarials, atemptant contra els pilars de l'estat de dret i els drets humans més bàsics.

Les organitzacions de la societat civil fa anys que denuncien una violació sistemàtica dels drets humans per parts de les empreses i la gran dificultat per responsabilitzar aquestes mateixes corporacions pels seus abusos. Això es deu a la instauració d'un Dret Corporatiu Global i a la creació de complexíssimes cadenes de subministraments i grups empresarials que complica l'atribució de responsabilitats. Ens trobem per tant davant d'una autèntica arquitectura de la impunitat que blindava els interessos de les corporacions per sobre dels drets humans de les comunitats afectades i les persones treballadores.

La impunitat és la norma i no l'excepció. L'accés a la justícia i al remei efectiu segueixen essent una il·lusió per a la majoria de víctimes de violacions i abusos. Aquestes situacions es donen de manera sistemàtica tant a Amèrica o a Àsia com en el nostre propi àmbit mediterrani, on sembla haver-se normalitzat el benefici empresarial en zones ocupades com a Palestina o el Sàhara Occidental. En territoris ocupats, per exemple, empreses d'arreu es beneficien d'un accés als recursos naturals que ni compta amb el vistiplau de les pròpies comunitats locals ni les beneficia.

De fet, no és infreqüent que les grans empreses espanyoles estableixin acords o contractin els serveis d'empreses estrangeres que han estat condemnades o estan essent investigades per casos de violacions de drets humans, incloent crims de guerra. Grans empreses que són culpables de violacions de drets humans s'amaguen darrere la seva opacitat (l'anomenat vel empresarial) i s'excusen en la suposada innocència de les empreses matriu, que pretenen no tenir responsabilitat en les condicions en què filials o empreses subcontractades actuen.

Després de 6 anys de l'aprovació dels Principis rectoris de Ruggie, el nombre de vulneracions no ha disminuït, i les denúncies públiques o identificació d'empreses no han suposat cap canvi d'actitud empresarial significatiu que avaluï l'autoregulació i la idoneïtat de comptar tan sols amb principis voluntaris. L'activitat transnacional fa molt urgent establir mecanismes vinculants i efectius per controlar la cadena de subministrament de les empreses transnacionals, essencial per garantir el respecte dels drets humans.

Lleis com l'aprovada a França el març del 2017, tot i les mancances, posen mecanismes per aixecar el vel corporatiu, per controlar la deguda diligència de les empreses i esperonar-les perquè

restin vigilants i assegurin que tota la seva cadena de valor, des de les inversions que les financen, les mines d'on extreuen les matèries primeres, fins al producte que arriba al consumidor, està lliure de violacions de drets humans.

Actualment, el món és ple de casos d'exploració infantil, esclavatge, crims al medi natural i als recursos dels quals viuen comunitats senceres, però també casos de tortura, abusos sexuals, etc. L'Organització Mundial del Treball ens recorda que hi ha 25 milions de persones en situació de treball forçós.

Aquest impacte en els drets humans ens obliga a repensar un debat global alhora que local per identificar noves estratègies que permetin prevenir aquests abusos, desmantellar l'arquitectura de la impunitat i construir una cultura en l'àmbit empresarial de respecte dels drets humans com a actors socialment responsables amb el seu entorn i les comunitats on operen.

Les sessions de treball en el si del Consell de Drets Humans de Nacions Unides per a la creació d'un tractat internacional per a les empreses transnacionals o la Resolució 359/XI aprovada pel Parlament de Catalunya el 2016, cristal·litzen els esforços per reforçar la governança global i els instruments de l'Estat per assegurar que les empreses transnacionals respecten també els drets humans més enllà de les nostres fronteres.

La importància de la contractació pública

Davant d'injustícies globals que ens fan sentir impotents, una eina per començar a treballar des del refugi de la proximitat és promoure una contractació pública que respecti els drets humans en tota la cadena de subministrament. Una contractació pública coratjosa, creativa i realment justa té actualment marge legal suficient per desenvolupar mecanismes que obliguin les empreses a dur a terme la deguda diligència en les seves actuacions i no tan sols a través de declaracions d'intencions o protocols segellats que sovint no tenen un seguiment efectiu.

Les administracions europees, estatals i locals han creat una infraestructura complexa per desenvolupar les diferents fases dels processos licitadors, des del seu anunci fins al seguiment del compliment dels requisits i funcions acordades entre l'òrgan adjudicador i l'empresa contractada. Tot això en el marc de la gestió eficient dels diners de les persones contribuents que tradicionalment prioritzava la selecció de l'oferta més barata entre les diferents ofertes licitadores.

Actualment, però, es reconeix en el marc sobretot europeu, com argumenta la Guia, que la contractació pública té una funció estratègica en la promoció "de pràctiques més sostenibles i respectuoses amb els drets humans per part de les empreses licitadores". Les administracions públiques tenen també l'obligació d'exercir el "rol protector i vigilant d'aquests drets fonamentals".

La Directiva europea 24/2014 sobre contractació pública suposa un canvi de paradigma en aquesta direcció. D'una banda, s'incorporen criteris socials i mediambientals com a paràmetres de qualitat de l'obra, subministrament o servei que s'ofereix. D'altra banda, l'òrgan adjudicador té ara la possibilitat de valorar qualsevol aspecte del cicle vida de l'obra, subministrament o servei que es pretengui adquirir, des de la seva producció fins a la seva destrucció, incloent processos específics de fases ulteriors del cicle de vida, fins i tot quan aquests factors no formin

part de la substància material.

Aquests canvis legislatius a nivell europeu són el reflex d'una tendència global que planteja la contractació pública com a eina de transformació social i la defensa dels drets humans. Avui mateix, doncs, les administracions públiques poden començar a treballar per acabar amb la impunitat de les violacions de drets humans de les empreses transnacionals. Des de l'ODHE, veiem aquesta Guia com un important pas cap a la transformació de l'economia, per tal que aquesta esdevingui realment una eina al servei dels pobles i la ciutadania, coherent amb els drets humans aquí i arreu.

La lluita a nivell global ve des de baix, des de les milers d'activistes que arreu del món es mobilitzen per intentar aturar, de vegades amb els seus propis cossos i les seves vides, les vulneracions i abusos que les empreses transnacionals realitzen en pro del benefici econòmic. És des de baix, doncs, que s'inicia la lluita i és la comunitat des d'on es poden articular propostes més transformatives i coratjoses. És des de l'àmbit local que es poden articular propostes efectives, bones pràctiques i exemples que atorguin força, legitimitat i realitat a la lluita global.

Començar des de baix implica també establir mecanismes de participació i de coordinació entre les administracions públiques, els centres d'estudis, la societat civil, i les comunitats, per tal de garantir que l'economia està realment al servei de les persones, i que les empreses transnacionals no poden simplement dotar-se de grans equips d'advocats, de protocols, paperassa i segells privats que els ajudin a sobrepassar qualsevol mecanisme destinat a controlar i promoure el respecte als drets humans.

Més enllà de les regulacions que operativitzen la implementació dels drets humans, cal establir mecanismes i espais permanents de diàleg i participació de la població en les administracions públiques, democratitzar les estructures públiques. Treballar més estretament amb organitzacions i societat civil permet augmentar la sensibilització ciutadana i promoure bones pràctiques i, sobretot, evitarà enrocar-se en sentències judicials fermes per excloure certes empreses dels processos de contractació pública. Cal garantir que les comunitats puguin fer sentir la seva veu i que les administracions públiques l'escoltin de veritat.

Empreses que vulneren drets humans

L'Observatori de Drets Humans i Empreses a l'Orient Mitjà i al Nord d'Àfrica ha desenvolupat investigacions i recerca sobre empreses que sovint són contractades per administracions públiques catalanes i que vulneren drets humans. La informació d'aquestes troballes es trobarà actualitzada en la pàgina web www.993Responsible.org, o mitjançant el següent QR:

Bibliografia

¿Qué son los derechos humanos? Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas por los Derechos Humanos. 2017 <http://www.ohchr.org/SP/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx>

Acceso de las Cooperativas de Trabajo a la Contratación Pública: Cláusulas Sociales. Federación Andaluza de Empresas Cooperativas de Trabajo. <http://www.reasnet.com/clausulassociales/documentos/guias/FAECTA.%20CI%3%A1usulas%20Sociales%20y%20Econom%3ADa%20Social.pdf>

Acción de Gobierno del Ayuntamiento de Madrid. Ayuntamiento de Madrid <http://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/UDCMedios/noticias/2016/07Julio/05%20Martes/NotasdePrensa/DebateEstadoCiudad/ficheros/ACCI%3%93N%20DE%20GOBIERNO.pdf>

Acuña, F. Las graves vulneraciones de Derechos Humanos como prohibición de contratar. Observatorio de Contratación Pública, 13 de septiembre de 2017.

Alija, R. A., Bonet, J. El control de los Tratados Internacionales de Derechos Humanos: realidad y límites. Una aproximación a la labor de los órganos de expertos desde la perspectiva de la efectividad de los derechos económicos, sociales y culturales. Atelier. Barcelona, 2016

Álvarez, E., Tur, R. Derecho Constitucional. Sexta edición. Editorial Tecnos. Madrid, 2016

Archal Escalona, N. Las cláusulas sociales en los contratos públicos: ¿son contrarias al Derecho comunitario? *A Bitácora Millenium DIPr: Derecho Internacional Privado*, núm. 3. 2016, pàg. 12-26

Barcelona impulsa un decret que estableix modificacions en les clàusules de contractació. Fiscalitat justa. 20 maig 2016 <http://www.fiscalitatjusta.cat/zoneslliures/2016/05/20/barcelona-impulsa-un-decret-que-estableix-modificacions-en-les-clausules-de-contractacio/>

Barcelona licita el nou contracte dels Serveis de Telecomunicacions de l'Ajuntament aplicant ja criteris socials i ambientals. Ajuntament de Barcelona. 22 de juny de 2016 <http://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2016/06/22/barcelona-licita-el-nou-contracte-dels-serveis-de-telecomunicacions-de-lajuntament-aplicant-ja-criteris-socials-i-ambientals/>

Buenas prácticas en la contratación pública responsable. Experiencias de verificación en Europa. The Landmark Project. http://www.landmark-project.eu/fileadmin/files/es/LANDMARK-SPANISH_Good_Practice.pdf

Burzaco, M. Contrataciones públicas socialment responsables: la necesidad de reconsiderar el potencial de la contratación pública en la consecución de objetivos sociales. *A CIRIEC-Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, núm. 86, 2016, pàg. 281-310

Camós, M. y Vadrí, M. T. La posible inclusión de criterios de paz y de derechos humanos en

la contratación pública. Materiales de Paz y Derechos Humanos, 19. Oficina de Promoción de la Pau i dels drets humans. Generalitat de Catalunya. 2010 <https://contratacionpublica.wikispaces.com/file/view/47948237-La-Paz-y-Los-Derechos-Humanos-Como-Criterios-de-Valoracion-de-Las-Ofertas.pdf/449933662/47948237-La-Paz-y-Los-Derechos-Humanos-Como-Criterios-de-Valoracion-de-Las-Ofertas.pdf>

Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia. Análisis de la contratación pública en España: oportunidades de mejora desde el punto de vista de la competencia. Madrid, 2015

El conseller Romeva anuncia la creació d'una estratègia sobre responsabilitat empresarial i drets humans. Generalitat de Catalunya. 17 de febrer de 2017 http://www.govern.cat/pres_gov/AppJava/govern/notespremsa/298896/conseller-romeva-anuncia-creacio-duna-estrategia-responsabilitat-empresarial-drets-humans.html

Experiències d'èxit en compra pública socialment responsable. L'ús dels recursos públics per fomentar millores laborals en les cadenes de subministrament globals. The Landmark Project. 2014 http://www.landmark-project.eu/fileadmin/files/de/Bremen_AFZ/LANDMARK2014-CAT.pdf

Guia per als contractistes Condicions contractuals d'Electronics Watch, v 1.1. Electronics Watch. 2017 http://electronicswatch.org/guia-per-als-contractistes-setembre-de-2017_2525991.pdf

Guiding principles on business and human rights. Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" framework. United Nations. 2011 http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

Informe 16/2015, de 4 de noviembre, de la Junta Consultiva de Contratación Administrativa de la Comunidad Autónoma de Aragón. Asunto: Algunas cuestiones derivadas de la Incorporación de aspectos sociales en los contratos de la Administración de la Comunidad Autónoma de Aragón.

Informe de la Subcomisión Parlamentaria para potenciar y promover la responsabilidad de las empresas. 26 de julio de 2006. Boletín Oficial de las Cortes Generales

Instrucción 1/2016 relativa a la incorporación de cláusulas sociales en los contratos celebrados por el Ayuntamiento de Madrid, sus organismos autónomos y entidades del sector público municipal. Ayuntamiento de Madrid

Instrucción 2/2016 sobre la incorporación de cláusulas éticas de comercio justo en contratos, concesiones y autorizaciones en el Ayuntamiento de Madrid, sus organismos autónomos y entidades del sector público municipal

Jiménez Campo, J. Derechos Fundamentales. Concepto y garantías. Editorial Trotta. Madrid, 1999

L'Ajuntament adjudica el contracte dels Serveis de Telecomunicacions amb nous criteris i un estalvi del 30% de la factura actual. Ajuntament de Barcelona. 16 de novembre de 2016 <http://>

ajuntament.barcelona.cat/premsa/2016/11/16/lajuntament-adjudica-el-contracte-dels-serveis-de-telecomunicacions-amb-nous-criteris-i-un-estalvi-del-30-de-la-factura-actual/

L'Ajuntament de Badalona introdueix criteris socials en la licitació dels contractes dels serveis de neteja i manteniment d'espais verds. Ajuntament de Badalona. 31 de gener de 2017 http://badalona.cat/portalWeb/badalona.portal?_nfpb=true&_pageLabel=detall_noticia&dDocName=AJ-B081586#wlp_detall_noticia

La justicia europea anula un pacto comercial con Rabat por el Sáhara. El País. 11 de diciembre de 2015 https://elpais.com/internacional/2015/12/10/actualidad/1449767752_201741.html

La justicia europea valida el pacto comercial entre la UE y Marruecos. El País. 21 de diciembre de 2016 https://elpais.com/internacional/2016/12/20/actualidad/1482257874_834739.html

Lawyers for Palestinian Human Rights' briefing to local authorities on pensions investment and public procurement decision-making relating to companies operating in the occupied Palestinian territory and/or Israel. July 2017 <https://lphr.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/LPHR-briefing-to-LAPFs-and-LAs-on-pensions-investment-and-public-procurement-decision-making-relating-to-companies-operating-in-the-occupied-Palestinian-territory-and-or-Israel-July-2017.pdf>

Martín Ortega, Olga. Human Rights Due Diligence for Corporations: From Voluntary Standards to Hard Law at Last? A Netherlands Quarterly of Human Rights, vol. 32, no. 1, pp. 44-74, 2014 <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/016934411403200104?journalCode=nqha>

Martínez Fernández, J. M. Avanzando en contratación socialmente responsable: de la recomendación a la obligación. A *Observatorio de Contratación Pública*. 2015

Matriz de línea base nacional para el desarrollo de Planes de Acción Nacionales sobre Empresas y Derechos Humanos. The Danish Institute for Human Rights. <https://www.humanrights.dk/publications/national-action-plans-business-human-rights>

Moció 223/X del Parlament de Catalunya, sobre les externalitzacions, els subcontractes i les privatitzacions dels serveis públics <http://www.parlament.cat/document/getdoc/10014675>

Molenbeek boycotte les multinationales impliquées dans l'occupation de la Palestine. Solidaire.org. 6 d'abril de 2017 <http://solidaire.org/articles/molenbeek-boycotte-les-multinationales-impliquees-dans-l-occupation-de-la-palestine>

OCDE. Public Procurement for Sustainable and Inclusive Growth. Enabllign reform through evidence and peer reviews https://www.oecd.org/gov/ethics/Public-Procurement-for%20Sustainable-and-Inclusive-Growth_Brochure.pdf

OCDE. Preventing Corruption in Public Procurement. 2016 <http://www.oecd.org/gov/ethics/Corruption-in-Public-Procurement-Brochure.pdf>

Outhwaite, Opi, Martín Ortega, Olga. Human Rights in Global Supply Chains: Corporate Social Responsibility and Public Procurement in the European Union <http://gala.gre>

[ac.uk/14145/9/14145_Outhwaite%20%26%20Ortega_%20Human%20Rights%20\(preprint%20without%20comments\)%20\(2015\).pdf](http://www.ac.uk/14145/9/14145_Outhwaite%20%26%20Ortega_%20Human%20Rights%20(preprint%20without%20comments)%20(2015).pdf)

Plan Estratégico de Derechos Humanos 2017-2019. Ayuntamiento de Madrid. http://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/UDCMedios/noticias/2017/02Febrero/16Jueves/NotasPrensa/Plan%20Derechos%20Humanos/ficheros/PlanDDHH_Madrid.pdf

Pleite Guadamillas, F. Incorporación de cláusulas de contenido social, laboral y medio ambiental en los Pliegos que rigen las licitaciones de los contratos. A *Contratación Administrativa Práctica*, núm. 138, 2015

Pliego de Cláusulas Particulares que han de regir la contratación del servicio de asistencia técnica una condición eficiente durante tres años. Exp. 2016000202. Emulsa. Ayuntamiento de Gijón http://www.gijon.es/multimedia_objects/download?object_type=document&object_id=199055

Policy Paper on Case Selection and Prioritisation. Office of the Prosecutor of the International Criminal Court. 15 September 2016 https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/20160915_OTP-Policy_Case-Selection_Eng.pdf

PRO/CNMC/001/15: Análisis de la contratación pública en España: oportunidades de mejora desde el punto de vista de la competencia. Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia. 5 de febrero de 2015 <https://www.cnmc.es/sites/default/files/1307516.pdf>

Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. Protect, Respect and Remedy: a Framework for Business and Human Rights Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie. Summary <https://business-humanrights.org/sites/default/files/reports-and-materials/Ruggie-report-7-Apr-2008.pdf>

Proposta de resolució per incloure en la contractació pública mecanismes de lluita contra la vulneració del Dret Internacional dels drets humans i del Dret Internacional Humanitari. http://terrassaencomu.cat/sites/default/files/PR_TeC_%20Cl%C3%A0sules_Drets_Humans.pdf

Protecting Human Rights through Government Procurement. Recommendations for Responsible Supply Chain Management, Corporate Accountability, and Worker Access to Remedy in US Government Procurement. Submitted for the US National Action Plan on Business and Human Rights, May 2015 http://www.laborrights.org/sites/default/files/publications/ILRF_Recommendations_for_US_National_Action_Plan.pdf

Protecting Rights by Purchasing Right: the Human Rights Provisions, Opportunities and Limitations under the 2014 EU Public Procurement Directives. Institute for Human Rights and Business. 2015 <https://www.ihrb.org/pdf/occasional-papers/Occasional-Paper-3-Protecting-Rights-by-Purchasing-Right.pdf>

Public Procurement and Human Rights: A Survey of Twenty Jurisdictions. International Learning Lab on Public Procurement and Human Rights. July 2016 <http://www.hrprocurementlab>

[org/wp-content/uploads/2016/06/Public-Procurement-and-Human-Rights-A-Survey-of-Twenty-Jurisdictions-Final.pdf](https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_es)

Public Procurement. European Commission. 2017 https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_es

Razquin, M. M. et al. Nueva contratación pública: mercado y medio ambiente. Editorial Aranzadi. Madrid, 2017

Resolució 359/XI del Parlament de Catalunya, sobre el respecte dels drets humans per les empreses catalanes que operen a l'exterior <https://www.parlament.cat/getdocie/11004496>

Rey, F. Los Derechos Humanos en España: un balance crítico. Tirant lo Blanch. València, 2015

Stumberg, R., Ramasastry, A., Roggensack, M. Turning a Blind Eye? Respecting Human Rights in Government Purchasing. International Corporate Accountability Roundtable. 2014 <https://static1.squarespace.com/static/583f3fca725e25fcd45aa446/t/5865d97e15d5dbb-208be7740/1483069827972/Procurement-Report-FINAL.pdf>

Sustainable Public Procurement Implementation Guidelines. Introducing UNEP's Approach. United Nations Environment Programme http://www.scpclearinghouse.org/sites/default/files/sustainable_public_procurement_implementation_guidelines.pdf

The business and human rights dimension of sustainable development: Embedding “Protect, Respect and Remedy” in SDGs implementation. 10 key recommendations to Governments and businesses from the UN Working Group on Business and Human Rights http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/Session18/InfoNoteWGBHR_SDGRecommendations.pdf

U.K. Government takes further steps towards increased regulation of human rights for business. The National Law Review. 3 d'agost de 2017 <https://www.natlawreview.com/article/uk-government-takes-further-steps-towards-increased-regulation-human-rights-business>

Villán, C., Faleh, C. El sistema universal de protección de los derechos humanos. Su aplicación en España. Editorial Tecnos. Madrid, 2017

Vogel, Myrthe. Promoting human rights compliance through public procurement (regulation): the new European Directive. 2014 <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/1175912>

Zamora, F. J., García, J. i Sales, L. (eds). La responsabilidad de las multinacionales por violaciones de derechos humanos. Cuadernos de la Cátedra de Democracia y Derechos Humanos Núm. 9. Universidad de Alcalá. Alcalá de Henares, 2013

Annex

CLÀUSULES PROPOSADES PER INTRODUIR EN ELS CONTRACTES

I. CONDICIONS PER PARTICIPAR EN LA LICITACIÓ

A. Declaració responsable

D. ___, AMB N.I.F. O DOCUMENT QUE EL SUBSTITUEIXI ___, EN NOM PROPI O EN REPRESENTACIÓ DE L'EMPRESA ___ i amb plena capacitat d'obrar ,

DECLARA SOTA LA SEVA RESPONSABILITAT:

a) Que no ha estat condemnada mitjançant resolució judicial o administrativa ferma (sigui nacional o internacional) per qualsevol vulneració dels drets humans recollits en les disposicions nacionals i en els tractats internacionals subscrits per l'Estat espanyol.

b) Que es compromet a actuar amb la diligència deguda efectiva i responsable per tal d'assegurar el respecte als drets humans al llarg de tota l'execució del contracte, permetent i facilitant les funcions de supervisió de l'entitat contractant encaminades a acreditar-ho.

c) Que es compromet a actuar amb la diligència deguda efectiva i responsable perquè les obligacions en matèria de drets humans siguin tingudes en compte per part de totes les empreses subcontractistes que participin en l'execució del contracte, i a informar l'entitat contractant en cas de conèixer algun incompliment per part seva.

d) Que l'empresa i les seves empreses subcontractistes no estan condemnades per resolució administrativa ferma (d'organismes internacionals com Nacions Unides, l'OCDE, etc.) per vulneració dels drets humans d'acord amb l'ordenament jurídic espanyol i els tractats internacionals subscrits per l'Estat espanyol.

e) Que l'empresa i les seves empreses subcontractistes no són còmplices de cap vulneració d'un tractat internacional subscrit per l'Estat espanyol.

f) Que els treballadors i les treballadores de l'empresa licitadora i les subcontractistes no han estat condemnades per vulneració dels drets humans en el marc de la seva tasca professional.

g) Que els treballadors i les treballadores han estat formades en matèria de drets humans i de dret internacional humanitari i/o que l'empresa els oferirà aquesta formació al llarg de l'execució del contracte.

h) Que, en el marc de la producció del bé o subministrament o de la prestació del servei, particularment en les fases inicials com la fase d'extracció de materials, l'empresa i les seves empreses subcontractistes no han vulnerat els drets humans.

i) Que els productes i els serveis objecte del contracte no s'han provat sobre població civil ni en situacions d'ocupació il·legal d'un territori.

B. Informació cadena de subministrament

ALTRES OBLIGACIONS DE L'EMPRESA ADJUDICATÀRIA EN MATÈRIA DE DRETS HUMANS

1. Informar l'òrgan de contractació de la cadena de valor, de manera que s'exposi el desenvolupament de les activitats de l'organització empresarial de l'empresa contractista en totes les fases de producció (fases d'extracció de materials i de prova incloses), així com les empreses subcontractistes.

2. Informar l'òrgan de contractació dels mitjans que utilitzarà l'empresa contractista a fi d'influir en les polítiques de les empreses proveïdores i evitar així les vulneracions dels drets humans.

II. CRITERIS D'ADJUDICACIÓ

CRITERIS PER A L'ADJUDICACIÓ DEL CONTRACTE

1. Els criteris per a l'adjudicació del contracte són els següents:

CRITERIS VALORATS MITJANÇANT UN JUDICI DE VALOR:

- Disposició en l'execució del contracte d'un pla de compliment normatiu en matèria de drets humans en què figuri l'establiment de polítiques i procediments adequats i suficients per garantir que l'empresa licitadora, inclòs, si s'escau, el seu personal directiu, empleats i empleades i agents vinculats, compleix amb el marc normatiu aplicable en matèria de drets humans ...
..... Fins a 2 punts

CRITERIS VALORATS MITJANÇANT FÓRMULES O DE FORMA AUTOMÀTICA:

- Presentació del certificat ISO 20400 Fins a 2 punts

III. EXECUCIÓ DEL CONTRACTE

A. Condicions especials que han de constar en l'anunci de licitació i als plecs

ALTRES OBLIGACIONS DE L'EMPRESA ADJUDICATÀRIA EN MATÈRIA DE PROTECCIÓ DELS DRETS HUMANS

1. A més d'estar obligat a complir totes les obligacions establertes en la normativa vigent, l'empresa adjudicatària també ha de complir les obligacions essencials següents:

a) El compliment i la promoció dels drets humans previstos en els tractats subscrits per l'Estat i en altres disposicions d'aplicació tant a nivell nacional com internacional. L'empresa adjudicatària ha d'acceptar que els serveis de l'entitat contractant puguin realitzar les comprovacions

necessàries per verificar aquest compliment. En especial, l'empresa adjudicatària ha de col·laborar activament amb la persona responsable del contracte a l'hora d'acreditar el compliment d'aquestes obligacions.

b) La comunicació a l'òrgan de contractació de les possibles vulneracions de drets humans de les quals tingui constància, tant en els processos de contractació pública com durant l'execució del contracte.

c) La col·laboració amb l'òrgan de contractació en les comprovacions a què fa referència l'apartat a) d'aquesta clàusula. Igualment, l'empresa adjudicatària ha d'aportar la informació que li sigui sol·licitada amb la finalitat d'acreditar el compliment dels drets humans, així com la que la legislació de transparència i els contractes del sector públic imposin a les empreses adjudicatàries, sense perjudici del compliment de les obligacions de transparència que corresponguin de forma directa per previsió legal.

d) La transmissió a l'òrgan de contractació de la cadena de valor, de manera que s'exposi el desenvolupament de les activitats de l'organització empresarial de l'empresa adjudicatària en totes les fases de producció.

d) Per acreditar les anteriors obligacions, l'empresa adjudicatària ha de signar una declaració responsable sota la seva responsabilitat.

2. Aquestes obligacions són exigides igualment a totes les empreses subcontractistes que participin en l'execució del contracte.

B. Causes de resolució

CAUSES DE RESOLUCIÓ

Són causes de resolució del contracte:

a) L'incompliment de les obligacions en matèria de drets humans previstes als plecs.

International Institute
for Nonviolent Action

Servei Civil
Internacional

